

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Sociální problematika rodiny v celospolečenském měřítku

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Renata Oralová

Vypracovala:
Zuzana Vojtková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální problematika rodiny v celospolečenském měřítku“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 3.9.2012

Zuzana Vojtková

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Renatě Oralové za velmi užitečnou metodickou a odbornou pomoc a cenné připomínky a rady, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Petru Vojtkovi za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce, a kterého si nesmírně vážím.

Zuzana Vojtková

OBSAH

ÚVOD	3
1. RODINA JAKO ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ KÁMEN SPOLEČNOSTI	5
1.1 RODINA Z RŮZNÝCH ÚHLŮ POHLEDU	5
1.2 TYPY RODIN V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	7
1.3 TYPY RODIN PODLE JEJÍ FUNKČNOSTI	8
1.4 ZÁKLADNÍ FUNKCE RODINY	9
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	9
2. PROMĚNA RODINY V PRŮŘEZU HISTORIE	11
2.1 TEORIE VÝVOJE RODINY	11
2.2 OBECNÝ VÝVOJ RODINY	12
2.3 KONKRÉTNÍ VÝVOJ RODINY V JEDNOTLIVÝCH HISTORICKÝCH ETAPÁCH	13
2.4 RODINA V SOUČASNOSTI	16
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	17
3. MANŽELSTVÍ JAKO TRADIČNÍ HODNOTA RODINY	18
3.1 FORMY MANŽELSTVÍ	18
3.2 MANŽELSTVÍ V PRŮBĚHU HISTORIE	19
3.3 MANŽELSTVÍ V KULTURNÍCH ODLIŠNOSTECH	23
3.4 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ	25
3.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	25
4. SOCIÁLNÍ PROBLÉMY DNEŠNÍCH RODIN	26
4.1 NEJČASTĚJŠÍ A NEJZÁVAŽNĚJŠÍ PROBLÉMY DNEŠNÍCH RODIN	26
4.2 VZNIK PATOLOGICKÝCH JEVŮ V RODINĚ	29
4.3 DÍLČÍ ZÁVĚR	30
5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V ČESKÝCH RODINÁCH	31
5.1 CÍL VÝZKUMU	31
5.2 KONKRÉTNÍ METODY VÝZKUMU	32
5.3 KAZUISTIKY	33
5.4 ANALÝZA VÝSLEDKŮ KAZUISTIK S NAVAZUJÍCÍM POLOSTRUKTUROVANÝM ROZHOVOREM	50
5.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	55
ZÁVĚR	57
RESUMÉ	58
ANOTACE	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60

„ Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je „Sociální problematika rodiny v celospolečenském měřítku.“ Toto téma jsem velmi uvítala, protože se domnívám, že v dnešní moderní a zrychlené společnosti jsou otázky týkající se rodiny stále více aktuální, ale často opomíjené. Jako čerstvá matka sedmi měsíčního syna a relativně čerstvá novomanželka jsem se stala právoplatným členem rodiny. I z tohoto důvodu jsem se do zpracování zadaného tématu pustila s velkou chutí a elánem, protože věřím, že samotná práce bude odpovědí na problematiku rodiny nejen pro mě samotnou, ale i pro ostatní čtenáře, jímž se bakalářská práce dostane do rukou. V případě rodiny se pochopitelně nabízí velké množství otázek. Mezi jednu z nejaktuálnějších a myslím, že i nejpodstatnějších můžeme zařadit otázku, do jaké míry jsou pojmy matka, otec, manželka, manžel a rodina jen názvy stavů, ve kterých se člověk aktuálně nachází nebo do jaké míry jsou to opravdové hodnoty přetrvávající napříč dějinami. Ovšem změny ve společnosti jdou ruku v ruce i s různorodými sociálními problémy, se kterými se dnešní rodiny potýkají, a které je bezprostředně ohrožují. Pro komplexnější představu bude tedy bakalářská práce směřovat k odpovědím na dva základní cíle.

Prvním cílem bude zjistit, zda pojmy otec, matka, manželství či rodina znamenají pro dnešní společnost opravdovou hodnotu nebo jsou brány pouze jako samozřejmost životních koloběhů a stavů, ve kterých se lidé ocitají. Druhým cílem pak bude analyzovat nejčastější sociální problémy vyskytující se v dnešních rodinách a jejich schopnost se s těmito problémy vyrovnat. Je nezbytné si umět na tyto otázky odpovědět, protože: „Manželské a rodinné vztahy patří k nejčastějším lidským vztahům, tvoří podstatnou součást životního prostředí lidí.“¹

Celá koncepce bakalářská práce pak bude rozčleněna do čtyř kapitol teoretických a jedné kapitoly empirické, která bude zároveň obsahovat celkové shrnutí, následované konečným závěrem celé práce. V části teoretické bude obsahem první kapitoly vstup do bakalářské práce, popis samotné problematiky, vysvětlení pojmu rodina a to z několika pohledů, objasnění všeobecně uznávaných funkcí rodiny a její hodnoty pro dnešní společnost. Druhá kapitola bude popisovat proměny rodiny v průřezu historie a zároveň změny hodnot v rodině, jež jednotlivé dějinné etapy provázely. Ve třetí

¹ Marušiak, M., *Rodina a manželství*, 1964, s. 9

kapitole se budu zabývat manželstvím, jeho historickým vývojem a formou v jednotlivých kulturách. Dále pak vysvětlením rolí muž a žena v rodině a tradiční i nové formy partnerství. Ve čtvrté kapitole bude popsán vznik patologických jevů v rodině, nejčastější sociální problémy, které podporují vznik zmíněných patologických jevů a vývoj dětí, jež jsou poznamenány vyrůstáním v takovéto rodině. Pátá kapitola zahrnuje empirickou část s navazujícím výzkumem a shrnutím. Celá bakalářská práce bude ukončena patřičným závěrem.

Bakalářská práce je psána tak, aby v ní široká veřejnost našla odpovědi na otázky týkající se rodiny a pochopila tak, jak nezbytnou součástí rodina pro život je.

Protože se sociální pedagogika zabývá výchovou, sociálně znevýhodněnými skupinami, považmo rodinou jako takovou, věřím, že i někteří z pedagogů si k bakalářské práci najdou cestou a že uvítají i názor obyčejných lidí, kteří jsou každodenní součástí různorodých rodin a jejich vzájemných společenských vztahů.

1. RODINA JAKO ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ KÁMEN SPOLEČNOSTI

Celá naše společnost se již od pradávna denně setkává s pojmem rodina. S každou historickou etapou byla utvářena a formována až do dnešní podoby a pro každé období byla charakteristická něčím jiným a výjimečným.

V současné době však žijeme v rychle se rozvíjející společnosti, denně řešíme práci, rodinné finance, nutnost rozšiřovat si vzdělání, atd. a tyto situace pak často řešíme nepatřičným odreagováním jako je např. alkohol, léky, drogy, aj. Do tohoto velkého kolotoče každodennosti musíme často ještě vsunout děti a harmonický a spokojený život. Ale je v tomto každodenním chaosu vůbec možné vest harmonický a spokojený život? Co vlastně rodina znamená pro dnešní společnost? Jakou roli v ní hraje manželství jako symbol rodiny a prostředí pro výchovu dětí? Je opravdu obtížné si na všechny tyto otázky odpovědět, když mnohdy nemáme čas ani na to, si je vůbec položit.

1.1 Rodina z různých úhlů pohledu

V obecném měřítku lze rodinu definovat jako určitou skupinu osob spojenou příbuzenskými a citovými vazbami, jež dává zázemí pro správný vývoj a výchovu dětí.

Vůbec nejzákladnějším rozdělením rodiny, které vědci poskytují je rozdělení na nukleární rodinu a rozšířenou rodinu. Pojmem nukleární rodina charakterizujeme otce, matku a děti. Rozšířenou rodinou se pak myslí další blízké příbuzenstvo, jež obklopuje rodinu nukleární.²

Rodina z pohledu biologie

Z biologického pohledu rodina zajišťuje převážně setrvání svého živočišného druhu na této planetě. Rozmnožování, potažmo zachování svého druhu patří mezi nejzákladnější živočišné pudy vůbec, které uchovávají společnost jako takovou.

² Giddens.A., *Sociologie*, 1997, s. 97

*Zachování druhu, tedy přivedení potomka na svět, zajišťování jeho životních potřeb a ochrany jsou tedy nejdůležitější biologické úkony rodiny.*³

Rodina z pohledu psychologie

Psychologie jako obor zabývající se zjednodušeně řečeno duševním životem jedince, se mimo jiné zabývá i zkoumáním duševního života rodiny, potažmo jedinců, jež v celkovém kontextu rodinu tvoří. Rodina je jedním z prvních psychologických prostředí, které jedinec pozná a jež utváří jeho duševní život. Jedná se o organizovaný celek, propojený spoustou komplexních procesů. Celý tento systém je relativně stálý, přesto je však schopen přijímat nové změny a přizpůsobovat se jim. Pokud je ale přemíra těchto změn, může nastat mezi těmito procesy chaos, přerůstající v konflikt, který může vyústit až v rozpad rodiny. *Další důležitou roli, kterou rodina má, je zabezpečování emocí a uspokojování potřeb s nimi spjatými. Těmito potřebami jsou například potřeba jistoty, bezpečí, či vzájemné uspokojování citových potřeb mezi rodiči a dětmi.*⁴

Rodina z pohledu sociologie

Sociologie poskytuje několik velice odborných definicí rodiny, má však i lidštější formulace, jak tento neustále se vyvíjející sociální organismus definovat např.:, *Rodina základ společnosti, rodina základ státu, rodina ostrov klidu, bezpečí a jistoty v rozbořeném moři nejistot, sociálních bouří a revolucí, doprovázených hřměním děl lidským utrpením.....*⁵

Z tohoto odborného pohledu je tedy rodina vůbec nejdůležitější a nejzákladnější v procesu socializace jedince. Udává směr chování a jednání, které jsou všeobecnou společností přijímány a uznávány za správné, a to jak v obecné rovině, tak i samostatně pro mužskou a ženskou roli. Nepostradatelnou roli má i v procesu samotné integrace, kdy rodina poskytuje vysvětlení nad společensky žádoucími a nežádoucími normami chování. Každý jedinec se díky rodině učí vžít se a naplnit své životní role s nejlepším vědomím a svědomím, a pokud tak neučiní, je pochopitelně sankcionován. Společnost,

³ Hintnaus, L., *Člověk a rodina smysl a funkce rodiny*, 1998, s. 1

⁴ Laca, S., *Základy sociálnej pedagogiky*, 2011, s. 76-79,

⁵ Veselá, R., *Rodina a rodinné právo*, 2003, s. 16

jako struktura nepřeborného množství jednotlivých charakterů, byla v průřezu historie častokrát v ohrožení, ale díky tomuto systému, se jí podařilo přežít až do 21. století.

Rodina z pohledu práva

Česká republika a její Právní řád rodinu jako pojem ve své podstatě nezná. Rodinou se v tomto případě myslí manželství. Přesto všechno však existují zákonné normy, které rodinu a její členy zaopatřují a jež jsou zahrnuty do rodinného práva. Z obecného hlediska je tedy rodinné právo, „*soubor právních norem, které regulují manželské a rodinné vztahy,*“ a které vychází z principů blaha dítěte, principu rovnosti subjektů a principů vzájemné pomoci. Mezi základní prameny rodinného práva potom patří Listina základních práv a svobod,⁶ Úmluva o právech dítěte,⁷ zákon o rodině,⁸ zákon o sociálně-právní ochraně dětí,⁹ občanský zákoník¹⁰ a jiné přidružené právní normy.¹¹

1.2 Typy rodin v současné společnosti

- **Nukleární rodina** - je tzv. rodinou základní. Skládá se z rodičů, to znamená manželky, manžela a dětí a to vlastních či adoptovaných, žijících ve společné domácnosti.
- **Rozšířená rodina** - zahrnuje další blízké příbuzenstvo, jež obklopuje nukleární rodinu. Do blízkého příbuzenstva řadíme babičky, dědečky, tety, strýce atd.
- **Orientační rodina** - je ta rodina, do níž se jedinec rodí a jež mu poskytuje prvotní a základní normy a hodnoty v procesu socializace.

⁶ Ústavní zákon č.2/1993 Sb., *listina základních práv a svobod*

⁷ Úmluva o právech dítěte byla vyhlášena Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 v New Yorku, součástí právního řádu České a Slovenské Federativní Republiky se podle svého článku 49, odst. 1 stala 16. února 1991

⁸ Zákon č.94/1964 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů

⁹ Zákon č.359/1999 Sb., *o sociálně- právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ Zákon č.40/1964 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ Hrušáková, M., Králíčková, Z., *České rodinné právo*, 1998, s. 15-31

- **Reprodukční rodina** - je nově vzniklá rodina, kterou jedinec zakládá a vytváří uzavřením manželského svazku.¹²
- **Úplná rodina** - je takový typ rodiny, jež je složen z obou rodičů a dětí žijících ve společné domácnosti.
- **Neúplná rodina** - je takový typ rodiny, ve které nejsou zastoupeni oba rodiče, ale jeden z rodičů trvale chybí.
- **Druhotně vzniklá rodina** - je rodina nově vznikající, do níž si noví partneři vzájemně přinášejí své děti z předchozích vztahů a svazků.¹³

1.3 Typy rodin podle její funkčnosti

- **Funkční rodina** - v rodině vše funguje správně a bez problému tak, aby bylo dosaženo vytvoření optimálního prostředí pro výchovu a stabilní vývoj dětí.
Asi 85% rodin - není potřeba žádné sledování.
- **Problémová rodina** - v rodině se vyskytuje řada problémů v plnění základních funkcí, přesto je rodina schopna si s těmito problémy pomoci sama nebo jí jednorázově pomůže někdo ze specializovaných odborníků v dané problematice.
Asi 12-13% rodin - se zvýšeným dohledem pediatra.
- **Dysfunkční rodina** - v rodině se vyskytují velice závažné poruchy v jejich funkcích. Rodina již není schopna vypořádat se s problémy sama, je proto nutná kontrola a pomoc odborných orgánů a institucí.
Asi 2% rodin - přijetí zásadních opatření k pomoci v rodině.
- **Afunkční rodina** - rodina zcela nefunguje a není vhodná pro výchovu dětí. Z těchto rodin bývají děti odebírány a umisťovány do náhradní či jiné péče.
Asi 0,5% rodin - nutnost odebrání dětí.¹⁴

¹² Kraus, B., Sýkora, P., *Sociální pedagogika I*, 2009, s. 33

¹³ <http://www.studentske.cz/2007/08/typy-rodin.html> dohledatelné ke dni [23.6.2012]

¹⁴ Zelená, M., Klégrová, A., *Podpora rodiny*, s. 8

1.4 Základní funkce rodiny

- **Biologicko-reprodukční** - tato funkce má obrovský význam pro společnost, kterou udržuje v chodu a v harmonickém rozvoji. Bohužel díky trendu moderní doby je stále častěji odsouvána na vedlejší kolej. Lidé do svých plánů zařazují pouze jedináčky nebo v horším případě, potomky žádné. Jedním z nejčastěji uváděných důvodů je finanční situace a osobní či kariérní růst.
- **Sociálně-ekonomická** - rodina patří do základního ekonomického globálního systému. Členové rodiny aktivně působí na trhu práce a zároveň je nepostradatelná pro spotřební trh.
- **Ochranná-zaopatřovací** - zajišťuje plnění základních životních a citových potřeb každého jedince v rodině.
- **Socializačně-výchovná** - je jednou z nejdůležitějších funkcí, umožňující jedincům přežít a integrovat se do společnosti. V rodině se jedinec učí přizpůsobivosti, základním návykům i fungování systému praktického života.
- **Relaxační** - tato funkce umožňuje jedincům v rodině uspokojení potřeb sounáležitosti a lásky a to např. společným trávením času, společnými hrami aj.
- **Emocionální** - poskytuje citové zázemí, uspokojení potřeb jistoty a bezpečí.¹⁵

1.5 Dílčí závěr

Rodina, jak již bylo uvedeno, je takřka nejdůležitějším subjektem v celospolečenském měřítku. Je to sociální subjekt, kde se z narozené „nepopsané knihy“ stává nejsnadněji a ve většině případů i nejspolehlivěji ucelený člověk. Rodina představuje hodnotu bezpečí v té nebezpečné modernitě, která je pro každou historickou etapu jiná a charakteristická.

¹⁵ Čadilová, O., *Rodina*, 2010, dohledatelné na http://www.szsmc.cz/admin/upload/sekce_materialy/Rodina.pdf ke dni [22.6.2012]

Bohužel trend patrný převážně pro dnešní dobu, klade důraz na jedinečnost a individualitu a to bez jakýchkoliv ohledů. *Rodina pomalu ale jistě není považována za základní společenský celek, ale pouze jako shluk samostatně fungujících individualit podporovaných dobou, ve které žijeme.*¹⁶

Je však alarmující, že řada z nás si neuvědomuje, jak fatální následky to může pro celou společnost mít. Jak již bylo výše uvedeno, rodina plní spoustu funkcí, které jsou pro společnost takřka nepostradatelné, ale které onou moderní podporou individualit, ztrácí na své efektivitě. V rodinách se rodí stále méně dětí, reprodukce-schopnost lidí se zmenšuje a rodičovství je odsouváno na pozdější věk. Důvodů vedoucích k tomuto stavu ve společnosti je samozřejmě velké množství, ale za zásadní lze považovat např. onen důraz na individualitu a následnou seberealizaci nebo ne příliš prosociální politika řady států.

Efektivita funkcí rodiny se začíná vytrácet i z emocionální či sociálně výchovné funkce. Rodiče v současné době dávají z ekonomických důvodů častěji přednost práci a na děti nemají čas. Nedostatek citového zázemí a nedostatečné plnění emocionálních potřeb však může dítě poznamenat po zbytek života. Tento model rodiny přijímá za vlastní a aplikuje v budoucnu i do své rodiny. A koloběh špatné efektivity funkcí rodiny pokračuje dále.

¹⁶ Žeglitz, J., *Rodinné hodnoty a česká společnost*, 1995, s. 19

2. PROMĚNA RODINY V PRŮŘEZU HISTORIE

Naše společnost prošla nepřeberným množstvím změn, které ji velmi poznamenaly a změnily. Rodina však jako základ společnosti přetrvala. Dá se říci, že se jedná o významný a jedinečný společenský fenomén, který se formoval a měnil v průběhu dějin, avšak jeho jádro a význam zůstalo pořád stejné. Otázkou však zůstává, zda se totéž dá říci o její samotné funkci.

2.1 Teorie vývoje rodiny

Existuje řada teorií, jež popisují utváření a obecné proměny rodiny v historickém kontextu. Jedna z nejzajímavějších je teorie podle Engelse, který tvrdí, že rodina prošla těmito fázemi:

- **Stadium zvířecí** - toto stádium vychází z pozorování goril a šimpanzů. Engels o něm tvrdí, že první hominidé již utvářeli izolované sexuální páry, ale díky žárlivosti samců, nebylo toto partnerství trvalé.
- **Skupinové manželství** - je podle Engelse vůbec nejstarší formou rodiny. V tomto období spolu žilo ve skupinách několik žen a několik mužů. V tomto společenství pak každý náležel každému.
- **Rodina pokrevních příbuzných** - tuto rodinu tvoří rodiče a jejich potomci, kteří mezi sebou tvořili další rodiny, které se následně sdružovali v rody a kmeny.
- **Rodina panaulanská** - nejdůležitějším členem skupiny-rodiny, je v této fázi matka, která je na rozdíl od ostatních členů společenstva vždy jistá. Tato teorie navíc přichází s tím, že v této fázi dochází k omezení sexuálních styků mezi blízkými příbuznými.
- **Párová rodina** - v této fázi rodiny má neustále prvotní místo ve skupině matka se všemi svými mateřskými právy. Engels o ní však zároveň tvrdí, že párování je pouze teoretickým řešením nouze o sexuální partnery.
- **Monogamní rodina** - podle Engelse je monogamní rodina totéž jako rodina patriarchální. Patriarchální rodinu potom chápe jako nesmyslný symbol mužství.

Obdobný náhled má i na manželství s rodinou spojené, vnímá ho pouze jako kupní smlouvu mezi mužem a rodinou ženy.¹⁷

2.2 Obecný vývoj rodiny

- **Tradiční rodina** - v tradiční rodině dominovalo především výsostné a neomezené postavení muže, jako hlavy rodiny a jediné autority. Tento typ rodiny byl charakteristický svým monopolem na sex a plozením dětí. Výběr partnerů byl plně v rukou rodičů, především tedy otce. Dalším tradičním rysem rodiny je její velká rozvětvenost a vícegeneračnost.
- **Moderní rodina** – období, ve kterém vzniká moderní rodina, sahá do doby průmyslové revoluce. Typické je pro ni nutnost dojíždění za prací, snižující se počet příbuzných v rodině a žena jako samostatně pracující ekonomická a částečně nezávislá jednotka. Lidé začínají mít větší volnost ve výběru svých partnerů a rodina klade větší důraz na vytvoření bezpečného a láskyplného místa pro výchovu svých potomků. Reguluje se počet narozených dětí.
- **Postmoderní rodina** - tu bychom zařadili do období začátku 20. století a dále. Nejdůležitější pro tento typ rodiny je hledání odpovědí na otázky týkající se samotného smyslu rodiny a její důležitosti. Velké změny, jež v tomto období nastaly, změnily a neustále mění i samotný náhled na rodinu. Mezi nejčastější změny, ke kterým v rámci postmoderní rodiny dochází, je i stále se zvětšující počet nesezdaných soužití či antikoncepce jako prostředek k rozhodnutí, zda dítě ano či ne. Výběr partnera se stal zcela svobodnou záležitostí a dochází i ke vzniku zcela nových typů rodin, jako jsou rodiny homosexuálních, lesbických či transsexuálních párů. Z mého pohledu nejpodstatnější změnou s přihlédnutím k celé historii, je promíchání funkcí rolí ženy a muže v rodině.¹⁸

¹⁷ Hintnaus, L., *Člověk a rodina smysl a funkce rodiny*, 1998

¹⁸ Fejfarová, K., *Vývoj sňatečnosti v ČR v letech 1950-2005 a jeho srovnání s Maďarskem a Slovenskem*, BP, 2007, s.10-11

2.3 Konkrétní vývoj rodiny v jednotlivých historických etapách

Pravěk

O prvopočátcích společnosti, kdy se jedinec procesem evoluce pozvolna stává člověkem, se zajímali někteří vědci, kteří se konkrétně zabývali zkoumáním možného rodinného života, který v této době mohl fungovat. Tak jako člověk potřeboval několik milionů let na to, aby se postavil na dvě končetiny, tak rodina potřebovala čas, aby se rodinou mohla stát. Soužití dvojice hominidů v „rodinném svazku“ tedy vyplýval z jeho základních živočišných vlastností a pudů, jako je například mateřská láska, ochrana a péče o své potomstvo nebo sexuální přitažlivost.¹⁹

Z pozdějších archeologických nálezů, a to převážně z období mladší doby kamenné, lze již hovořit o ucelenějším a organizovanějším rodinném systému. Nasvědčují tomu hrobové pozůstatky a sošky tzv. Venuší, které měly symbolizovat rodové matky. Díky těmto nálezům lze usuzovat, že rodinný systém byl založen matriarchálně. Dnes bychom laicky mohli říci, že hlavní slovo měla v rodině a i mimo ni matka, jako udržovatelka rodu. Důvodem mohl být i fakt, že jediný opravdu jistý pokrevní vztah byl právě mezi matkou a dítětem. Dle nástěnných maleb a jiných dochovaných archeologických materiálů, lze usuzovat, že nejzákladnější sociální skupinou byly rody. Jeho členové se spolu s matkou starali o výchovu dítěte, neboť ve většině případů nebyl znám otec. Proto byl nucen se tohoto postu ujmout vždy některý ze starších z členů rodu. Přestože v daném rodovém kmeni neexistovalo oficiální právo na jednoho partnera, s největší pravděpodobností byla tato forma soužití dodržována a to i s pokrevními příbuznými.²⁰

Situace se začala měnit až s příchodem neolitické revoluce, rozvojem řemesel, obchodu a rozvrstvení majetku, kdy se společnost stává patriarchální a situace v rodině se tím mění. Samotný vznik patriarchální rodiny sahal až do období starověku a středověku a skládal se asi z pěti stupňů. První stupeň se skládal s neomezeného pohlavního styku, manželstvím a vznikem rodiny mezi přímými pokrevními příbuznými. Ve druhém stupni se společnost začíná formovat do jednotlivých rodů a zabraňuje vzniku manželství mezi bratry a sestrami nebo jinými pokrevními

¹⁹ Goody, J., *Proměny rodiny v evropské historii*, 2000, s. 14

²⁰ Křenková, J., *Rozdělení muže a ženy v současné rodině*, DP, 2009, dohledatelné na http://is.muni.cz/th/104604/pdf_m/DP-Krenkova_Jana_z..doc ke dni [22.6.2012]

příbuznými. Třetí stupeň už využívá silné rodové organizovanosti a vzniká manželství párů bez výlučného soužití. Ve čtvrtém stupni, při rozvoji řemesla a zvyšujícím se vlivem mužů, vzniká patriarchát. V pátém stupni s pozvolným majetkovým rozčleněním, vzniká rodina monogamní.²¹

Starověk

V průběhu staletí, která historikové nazývají starověk, dochází k rozvoji patriarchátu a patriarchální společnosti s dominantním postavením rodů. Tyto rody se shlukovaly do tzv. městských států, kterým se například v antickém Řecku říkalo „oikos“. Tyto „oikos“ pak byly tvořeny nejen členy s příbuzenskými vazbami, ale i půdou, majetkem, otroky, dobyt看em, domy atd.²²

Se zvyšujícím se majetkem rostla potřeba zdravých, silných, nejlépe mužských potomků, jež by daný majetek ochránili a připojili k němu další. Právě na základě tohoto nerovnoměrného rozšiřování statků se z velkých rodů v městských státech oddělovaly jednotlivé rodiny, které byly zcela nezávislé a to mnohdy i vůči správě státu a panovníka. Bylo zcela běžné, že členové rodiny, mimo ženské pohlaví, si veškerý respekt a poslušnost vynucovali násilnou cestou a rozhodně se nebránili i vraždám. Manželka, děti, otroci i veškerý majetek spadali pod vůli otce, který si s nimi mohl dělat, co chtěl. Nezodpovídal se přitom nikomu. Pokud se rozhodl manželku prodat nebo zabít, udělal to bez jakéhokoliv postihu.²³

V období starověku je již znám i termín adopce. Fungoval však na jiném principu, než jak ho známe dnes. Adoptovaní bývali pouze muži a to tehdy, když v rodině chyběl mužský potomek, který by mohl zabezpečovat a rozšiřovat nashromážděný majetek.²⁴

²¹ Morgan, L.,H., *Pravěká společnost aneb od divoštství přes barbarství k civilizaci*, 1954, s. 405-406

²² Mlčák Z., *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*, 1996, s. 59

²³ Cibulka V., *Rodina v kontextu historického vývoje*, BP, 2008, s. 12, 13, dohledatelné na <https://portal.utb.cz/wps/portal/prohlizeni> ke dni [23.6.2012]

²⁴ Oppenheim, A., L., *Starověká Mezopotámie*, 2001, s. 67

Středověk

Ve středověku má společnost nadále patriarchální uspořádání s prvotní nadřazeností muže a podřízeností ženy. Kromě tohoto faktu do způsobu fungování středověkých rodin stále více zasahuje sílící moc církve a křesťanství. Oproti starověku se ve jménu církve mělo dodržovat soužití muže a ženy ve svazku manželském a to na principech vzájemné oddanosti, důvěry a lásky k bližnímu. Cokoliv jiného bylo církví přísně odsuzováno. Přesto mezi šlechtou nebylo mnohoženství ničím výjimečným.²⁵

Tak jako ve starověku i ve středověku měl muž rozhodující vliv nad celou domácností, nevyjímaje jeho manželku, potomstvo a ostatní členy jeho obydlí. Pokud došlo k vyhrocené situaci, hlava domu a rodiny si ji vždycky řešila sama. Stát, pokud o to nebyl výsostně požádán, nijak nezasahoval.²⁶

Obecně je pro středověkou společnost typická tzv. rodina „tradiční“. Pod tímto pojmem je potřeba si představit něco více než rodinu, jak ji známe dnes. Tradiční rodinu ve středověku bychom dnes označili spíše názvem domácnost. Středověká rodina nevznikala na základě nějakého většího citového pouta, ale spíše čistě z ekonomických důvodů. Proto do ní spadali členové tří až čtyř generací a to mnohdy i velmi vzdálených nebo i služebnictvo, takže zjednodušeně řečeno všichni, kdo bydleli pod společnou střechou. Středověké křesťanství pak samotnou rodinu chápe jako místo pro plození dětí a jejich řádnou výchovu. Sexuální styk mezi manželi býval ve většině případů chápán jako „nutné zlo“, které bylo nezbytné k dosažení daného cíle. Právě proto řada mužů hledala rozptýlení jinde, aby nemuseli myslet na neustále zabezpečování pokračovatelů rodu, a to i přes nesouhlas církve.²⁷

Novověk

V období novověku dochází k velké změně v systému a fungování rodiny. Začíná se postupně opouštět od ryze patriarchální povahy rodinného života a pozvolna

²⁵ Mlčák Z., *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*, 1996, s. 60

²⁶ Goetz, W., H., *Život ve středověku*, 2005, s. 46

²⁷ Nesládková, L., *Významový slovník k vybraným oblastem středověkých dějin kultury v českých zemích*, 1996, s. 5

se prosazuje rovnocennost partnerů. Tento fakt je zapříčiněn tím, že muž již není jediným živitelem rodiny, ale začíná se prosazovat i ženský faktor.²⁸

V tomto období, se na rozdíl od období, v němž dominuje model tradiční rodiny, klade velký důraz na potomstvo. To se však nebere jen jako možná budoucí pracovní síla, ale pohlíží se na ně jako na budoucnost celé rodiny. Tomuto modelu rodiny se proto říká „moderní“. Název vychází nejen z částečného zrovnoprávnění muže a ženy v rodině, ale i z důrazu kladeného na vzdělanost dětí, jejich budoucí zabezpečení a vytvoření jim milujícího a bezpečného domova plného citu.²⁹

Přes moderní povahu rodiny, však v celkovém pohledu stále přetrvává model, kdy je rodinou myšlen dům a domácnost, které dohromady tvoří ochranu a jistotu. Lidé přes zmiňovanou rovnoprávnost přesto žili v rodině na základě systému vysoce uspořádaného sociálního celku, kde každý jeho člen má svou roli a úkoly, jež se k ní váží. Jak již bylo výše uvedeno v období novověku, se klade velký důraz na potomstvo a budoucnost s ním spojenou. V rodinách bylo považováno za nutnost mít co největší počet dětí, které by se v dalších letech staraly o rodiče a domácnost. Bylo tomu tak z důvodů obrovské úmrtnosti novorozenců i starších dětí. Tento stav trval až do 19. století, kdy se věda a hygiena natolik rozvinula, že životy dětí i dospělých jedinců se radikálně prodlužovaly. Rodičovství se také vzhledem k novým možnostem doby, mohlo stát relativně plánované, což bylo velkou výhodou i z ekonomických důvodů.³⁰

2.4 Rodina v současnosti

Současná rodina je poznamenána řadou možností, jež se otvírají pro jednotlivce, a to ať už pro ženy či muže. Díky těmto možnostem, je pro dnešní společnost typické například odkládání mateřství či otcovství na pozdější věk a není výjimkou, že ženy mají své první dítě kolem pětatřicátého roku věku. Dále pak ubývá párů, jež by chtěly svůj rodinný život stvrdit svazkem manželským, zvyšuje se rozvodovost a existují legitimní, zcela veřejné a otevřené homosexuální či lesbické modely rodin.³¹

²⁸ Mlčák Z., *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*, 1996, s. 60

²⁹ Cibulka V., *Rodina v kontextu historického vývoje*, BP, 2008, s. 16, dohledatelné na <https://portal.utb.cz/wps/portal/prohlizeni> ke dni [23.6.2012]

³⁰ Dülmén, R., *Kultura a každodenní život v raném novověku*, 1999, s. 9

³¹ Mlčák Z., *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*, 1996, s. 60, 61

Tyto typy rodin nazýváme rodiny pozdní moderny a rodiny postmoderní. Jak již bylo zmíněno mezi vůbec největší a nejčastější změny, ke kterým dochází v současné rodině ve srovnání s tradičním či moderním modelem je tedy velmi nízká sňatečnost a nízká porodnost. Stále více mladých párů vidí zalíbení spíše v relativně nezavazujícím soužití tzv. na „psí knížku“, kdy si zanechávají svobodu a nezávislost. S tím je spojen i fakt, že v současné době je pro tyto mladé lidi stále větší dostupnost cestování, studia, podnikání či jiného vyžití.³²

2.5 Dílčí závěr

Jak je patrné z textu, který je uveden v této kapitole, rodina prošla v průřezu celé dlouhé historie obrovským množstvím změn, které jsou však zcela pochopitelné. Tak jak se měnila celá společnost, její smýšlení a fungování, měnil se i samotný model rodiny. Jako jeden z fenoménů, který je patrný ze studia materiálů k výše uvedenému textu a potvrzený praxí současnosti je fakt, že se dnešní společnost pomalu ale jistě vrací k tzv. vícegeneračnosti v rodině a to fakticky ze stejných důvodů, jako tomu bylo v minulosti.

Nejčastějším důvodem tohoto vícegeneračního soužití v rodinách je především stále se zhoršující ekonomická situace a s tím spojené prohlubování ekonomických rozdílů. Sociální podmínky pro mladé, začínající rodiny jsou v řadě států dnešního světa velmi špatné, a proto se mladé rodiny uchylují ke svým rodičům, kde si pod záštitou již vybudovaného zázemí, mohou pomalu budovat to své. Takovéto soužití sebou přináší pozitivita i negativa. Díky vícegeneračnímu soužití, se podporuje rodina i vztahy v ní, pěstuje se vzájemná úcta ke stáří i respekt k mládí a členové dané rodiny jsou nuceni spolu často a intenzivně komunikovat, což napomáhá vztahům nejen v rodině, ale i mimo ni. Za negativa lze považovat nedostatek soukromí, nesamostatnost a pochopitelně i dopad na ekonomický sektor, kdy lidé neutrácejí peníze za koupi domů, bytu, či za podnájem.

³² Křenková, J., *Rozdělení muže a ženy v současné rodině*, DP, 2009, str.14-19, dohledatelné na http://is.muni.cz/th/104604/pdf_m/DP-Krenkova_Jana_z..doc ke dni [22.6.2012]

3. MANŽELSTVÍ JAKO TRADIČNÍ HODNOTA RODINY

Manželství bylo odedávna považováno za posvátný svazek mezi mužem a ženou. Svazek, který měl být pečetidlem vzájemné lásky, věrnosti, úcty a zároveň kolébkou pro spokojený život a vývoj dítěte. Je uznáván od nepaměti v různých formách, založen na různých hodnotách a ještě pořád alespoň z části dodržován po celém světě.

„ Skutečné manželství je zvláštní směs lásky, přátelství, smyslnosti a úcty. “

Andre Maurois

3.1 Formy manželství

Manželství, svazek manželský, institut manželský, to jsou nejčastější ekvivalenty pro celospolečensky uznávanou nejtradičnější formu soužití mezi mužem a ženou. Primární funkcí tohoto svazku je, podle daných celospolečenských pravidel formujících se v průběhu historie, vytvoření základu pro rodinu a zabezpečení pokračovatele rodu.

Formy manželství, jež společnost rozlišuje, jsou monogamní a polygamní. Polygamní se potom nadále dělí na polygamické a polyandrické.³³

Monogamie je výraz pro složeninu původně řeckých slov *monos* (jeden, sám) a *gamos* (manželství, jednota). Jedná se tedy o soužití jednoho muže a jedné ženy. Polygamie je také výraz pro složeninu řeckých slov, tentokrát však *polys* (mnoho) a *gamos*. V tomto případě se jedná o svazek, kdy jeden muž či žena pojmu za manžele více partnerů opačného pohlaví. Polygamie, jak již bylo výše uvedeno, se dále dělí na polygynii a polyandrii. Polygynie se v současné společnosti vyskytuje převážně v arabských státech s muslimským náboženstvím a kulturou, kdy jeden muž může pojmut za manželku až čtyři ženy. Z ekonomických důvodů však někteří z muslimských mužů volí raději monogamii. S polyandrií se dnes setkáme velice zřídka.

³³ Kučerová, K., *Manželství*, 2002, s. 2, 3, dohledatelné na <http://kajinka.info/Kulturologie/Manzelstvi.pdf> ke dni [22.6.2012]

Tuto formu manželství můžeme pozorovat například u Eskymáků či v některých tibetských oblastech. Důvody tohoto svazku jsou také převážně ekonomické, kdy se několik mužů spojí, pro zabezpečení dostatečného věna pro svou vyvolenou a její rodinu.³⁴

3.2 Manželství v průběhu historie

Pravěk

Moderní společnost, ve které žijeme, samozřejmě nemůže jednoznačně říci, do jaké míry fungovalo v pravěké společnosti dodržování svatebního obřadu či samotného manželství. Přesto se alespoň o částečnou vědeckou rekonstrukci pokusilo hned několik antropologů. Jedním z těch významnějších byl i antropolog Robert Walter. Co však můžeme na základě doložených historických artefaktů říci je, že v době prvobytně pospolné společnosti existovala tzv. skupinová manželství, založena čistě na sexuální přitažlivosti. Ve skupinových manželstvích hrála sexualita primární a v podstatě jedinou funkci, neboť úkony charakteristické pro dnešní manželství, jako např. výchova dětí aj., zaobstarával celý kolektiv daného společenství. Je však zajímavé, že v této době existovala ve skupinových manželstvích naprostá rovnoprávnost mezi muži a ženami. Bylo totiž jedno, „kolik ulovil muž nebo sesbírala či ušila žena“, oba byli pro společenstvo stejně důležití. Obrovský zlom nastal až v době bronzové, kdy vzniká řemeslo, a tím nerovnoměrné ekonomické a majetkové rozdělení společnosti, a tedy i nutnost párového manželství. Párová manželství byla totiž naprosto přirozeným aktem. Vzniká totiž potřeba, znát potencionálního otce dědice, což bylo alespoň o trochu jistější v párovém než skupinovém manželství. Pro samotný svatební obřad pak sloužili k tomu určená místa podobná dnešním obřadním sáním.³⁵

Co se týká rolí, jež zastávaly ženy a muži, tak přes zjevnou rovnoprávnost, byly úkoly pro ženu a muže vždy jasně vymezeny. Muži obstarávali potravu, výrobu zbraní,

³⁴ Kučerová, K., *Manželství*, 2002, s. 2, 3, dohledatelné na <http://kajinka.info/Kulturologie/Manzelstvi.pdf> ke dni [22.6.2012]

³⁵ www.vtm.zive.cz/jak-vypadaly-svatby-v-praveku, dohledatelné ke dni [22.6.2012]

lov a ženy spolu s celým kolektivem udržovaly krb domova, přípravu jídel či tvorbu ošacení a samozřejmě se staraly o řádnou péči a výchovu svých potomků.³⁶

Starověk

Je ve svém postavení prakticky jedno z nejtěžejnější období, neboť zde vzniká tzv. patriarchát, který existoval a fungoval několik dalších století a v určitých zemích funguje ve svých charakteristických formách dodnes. Patriarchátem bychom mohli označit společenské uspořádání s naprostou dominancí muže nad ženou. Ve starověku se již začal považovat svazek manželský za posvátný vztah muže a ženy, tvořící základ pro rodinu, která zabezpečuje budoucnost a majetek. Přestože původní myšlenka monogamního svazku již existovala a po ženách se požadovala striktní povinnost věrnosti ani zdaleka nebyla dodržována, a to především ze strany mužů. Je však pravdou, že o manželství, jak ho známe dnes, vlastně nemůže být ani řeč. Ve skutečnosti se jednalo spíše o druh prodeje ženy tomu, kdo dá za ni víc. Samotný sňatek pak byl prohlášen za platným před svědky a to odchodem manželky do manželova domu. Situace se změnila až po nastolení jakéhosi právního řádu ve starověkých despociích, kdy vzniká povinnost uzavřít manželství písemnou formou. Starověk již zná pojem rozvod, který byl ve výjimečných situacích povolen, ale pouze mužům. Ti se směli se svými ženami rozvést například z důvodu jejich neplodnosti. Obecně se dá říci, že nejdůležitější rolí ženy bylo, porodit dítě, nejlépe syna, řádně ho vychovat, pečovat o manžela a především uspokojovat všechny jeho potřeby. Muži měli ve svých životních rolích především reprezentovat sami sebe, plodit děti, udržovat a spravovat majetek a pečovat o svůj dům a jeho členy.³⁷

Středověk

V období středověku nadále převládá monogamní a především patriarchální způsob rodinného života. Důležitá byla především spojitost manželství a rodiny s hodnotami, jež udávala stále sílící moc církve. Středověk obecně lze v postavení k manželství rozdělit na dvě základní etapy. Raný středověk se vyznačuje především tzv. „*misogynií*“, tedy nepřátelstvím k ženě. Dalo by se říci, že v tomto období, přetrvávají ještě charakteristické znaky ze starověku. V pozdním středověku se pohled

³⁶ Klabouch, J., *Manželství a rodina v minulosti*, 1962, s. 15-18

³⁷ Klabouch, J., *Manželství a rodina v minulosti*, 1962, s. 29-47

na manželství radikálně změnil. Rozdíl ve zmíněných obdobích spočívá v tom, že v pozdním středověku kladou církevní doktríny důraz na to, aby do manželství vstupovali muž i žena zcela dobrovolně. Dnes je však zcela jasné, že se jednalo pouze o formalitu a manželství bývala především z ekonomických důvodů stále domlouvána prostřednictvím rodičů. Velký obrat nastal v pohledu na manželskou nevěru. Kdy se věrnost a manželská oddanost požaduje církví jak u ženy, tak u muže. Stále však přetrvávala hluboká manželská podřízenost ženy, která se na krátkou dobu mění v období vrcholného rytířského středověku, kdy vznikají kulty ženy, opěvující její krásu a osobnost.

V tomto období nadále přetrvává porod syna a uspokojení potřeb manžela jako hlavní úlohy ženy. U muže však navíc ještě přibývají ty úlohy, jež diktuje církev. Mezi jednu takovou patří i oddanost své manželce. Je však nutné podotknout, že díky velice patriarchálně uspořádané společnosti se ve většině případů takto rozhodně nedělo.³⁸

Zvláštní fenomén typický pro středověkou společnost popisuje ve své kronice jistý Hector Boeca při vyprávění o skotském králi. Popisuje v ní akt „*Ius priame nocti*“ *Právo první noci*. Tento akt znamenal, že panovník či jakýkoliv feudální pán měl právo strávit první novomanželskou noc s nevěstou-pannou. Příliš jasné důkazy o tomto aktu mezi feudálem a jeho poddanými kromě kronikářských zmínek však nejsou.³⁹

Novověk

Novověká společnost se ve svém pojetí manželství již podobá tomu, jak ho známe dnes. Svatební obřad je provázen církevními rituály a obřady, posvěcenými svědky na straně muže a ženy. Přestože v novověku stále přetrvává smlouvání manželství, ženy i muži už do výběru svých partnerů měli možnost aktivněji hovořit. Ženy v manželství získávají již daleko silnější postavení a mnohdy se stávají rovné mužům. Začínají využívat své ženskosti, aby mohly snáze manipulovat s muži a tím snáze dosahovat svých cílů. Dbají především o dosažení dobrého postavení, které by vytvořilo zabezpečené a harmonické zázemí ve výchově dětí.⁴⁰

³⁸ Klabouch, J., *Manželství a rodina v minulosti*, 1962, s. 80-110

³⁹ <http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba001/2010/puvod-monogamie-pravo-prvni-noci>
dohledatelné ke dni [22.6.2012]

⁴⁰ Klabouch, J., *Manželství a rodina v minulosti*, 1962, s. 118-162

Období kolem světových válek

Bylo velice zásadním obdobím, neboť v této době dochází k obrovské krizi rodiny a rozpadu stovek tisíc manželství. Miliony mužů odcházely do války od svých manželek a dětí. Řada, z těchto mužů, padla na frontách a z těch co přežili a vrátili se domů, se stali jinými lidmi.⁴¹

Současnost

Manželství v současnosti je pojímáno jako demokratická instituce, kde muž i žena oplývají stejnými právy a povinnostmi. Mají stejnou možnost seberealizace ve všech směrech, jež se k manželství a jeho uzavření váží. Uzavření manželství může být buď církevní, nebo občanské na základě souhlasného prohlášení obou snoubenců. Toto prohlášení je stvrzeno v přítomnosti dvou svědků. K uzavření sňatku nemůže dojít bez předložení patřičných dokladů matričnímu úřadu. Na rozdíl od dob minulých, pokud manželství nevyhovuje partnerům tak, jak by mělo, může žádat o rozvod i manželka a ne pouze manžel. I důvody, které k rozvodu vedou, jsou již velice různorodé. Je však zajímavé, že i přes velice tolerantní a demokratický pohled na manželství, který v současnosti máme je stále více párů, které do tradičního manželství nevstupují, ale žijí pouze v partnerském svazku.⁴²

⁴¹ Klabouch, J., *Manželství a rodina v minulosti*, 1962, s.162-178

⁴² Choděra, O., *Partnersví, manželství a paragrafy*, 2002, s. 12-19

3.3 Manželství v kulturních odlišnostech

Jak bylo již několikrát uvedeno rodina i manželství zůstává ve svém jádru stejná, přesto však prochází určitými proměnami v různorodých kulturách, které naše globální společnost utvářejí.

Manželství v tzv. západních zemích

O těchto zemích by se dalo říci, že považují manželství svým způsobem za přežitek a stále více lidí z těchto oblastí žije tzv. singl nebo pouze v partnerském soužití. Vychází z možností, které se otevírají jak pro muže, tak pro ženy, které dříve neexistovaly nebo byly pouze pro vyvolené. Pokud však již k uzavření manželství dojde, tak ve většině případů je partner volen zcela svobodně a bez nátlaku. Rodiče výběr partnerů fakticky nijak neovlivňují. Také funkce samotného manželství je v těchto zemích poněkud jiná. Manželství nejsou zakládána proto, aby se vytvořilo zázemí pro plození a výchovu dětí, ale proto, aby z toho určitým způsobem mohli profitovat všichni zainteresovaní. V těchto zemích pak funguje naprostá rovnoprávnost obou pohlaví s velkou emancipací žen, které tak často odkládají mateřství nebo si děti nepožizují vůbec.⁴³

Manželství v muslimských zemích

O muslimských zemích je v dnešní společnosti známo, že svými názory o postavení ženy v rodině, v manželství, ale i ve společnosti obecně, se poněkud liší od názoru zbytku populace. Ženu považuje za podřízenou muži, a to ve všech oblastech života. Jednou ze zásadních odlišností, která je mezi muslimy a jinými národy je, že muslim může mít až čtyři manželky a dalších několik milenek. Tento fakt vychází z podřízenosti ženy, kdy jedna žena není rovna jednomu muži, ale jeden muž má svůj majetek v podobě několika žen. V převážné většině případů, žena nemá právo mluvit do výběru svého partnera, ale čeká až na výběr svého otce nebo jiného mužského příslušníka rodiny. V muslimských zemích navíc není ničím výjimečný i velice nízký věk manželky a budoucí rodičky, kdy se hranice pohybuje kolem dvanácti let věku.

⁴³ <http://www.rodina.cz/clanek5502.htm>, dohledatelné k dni [26.6.2012]

V manželství je pak povinna řádně plnit svou biologickou funkci, včetně přísného dodržování řádných norem výchovy potomků. Téměř ve všech směrech a oblastech je podřízena muži. Zvláště závažná je pro ni závislost ekonomická, kterou muži využívají například ve svých pohrůžkách o rozvodu. Vzhledem k tomu, že rozvod muslimských mužů je velice jednoduchý, často se muslimská žena stává loutkou v rukou svého manžela. Jestliže by totiž manžel svou pohrůžku dodržel a rozvedl by se, žena by se dostala do obrovských existenčních problémů. Proto je v mnoha případech vydána na milost či nemilost svého manžela.⁴⁴

Manželství v buddhistických zemích

V zemích s tímto kulturním, společenským i náboženským názorem je manželství chápáno jako instituce chránící muže a ženy od nesprávného sexuálního chování. Na manželství obecně se nedívá jako na prioritu života, ale jako na možnost prožití života s osudovým partnerem. Stejně tak pohlíží i na samotnou funkci manželství. Zatímco v převážné většině kultur je základní funkcí manželství plození a výchova dětí, v buddhismu jsou děti považováni pouze za správnou cestu, jež se manželství ubírá, nikoli však za striktní nutnost.⁴⁵

Manželství v hinduistických zemích

V zemích s hinduistickým pohledem na svět, stejně jako v těch islámských, panuje do určité míry zvyklost podřízenosti ženy. Manželství je zde sice zakládáno, aby manželé mohli spolupracovat na plození a výchově potomků, ale to pouze tehdy, když nevěsta oplývá značným věnem a vyhovuje rodičům manžela. Nejdůležitějším úkolem ženy v manželství je plození dětí a to převážně mužského pohlaví. Zvláštností v těchto zemích je tzv. označování vdaných žen, které nosí na čele červený bod zvaný - „bendi“. I zde stejně jako v muslimských zemích platí, že žena je vydána na milost či nemilost manžela, ale i jeho rodičům, kteří dohlíží na přísné dodržování hierarchie rodiny a úkolů, jež v ní jednotliví členové mají.⁴⁶

⁴⁴ Frouzová, M., *Mříže v ráji-muslimské ženy v Evropě*, 2006, s. 10-25

⁴⁵ <http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>, dohledatelné ke dni [22.6.2012]

⁴⁶ <http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>, dohledatelné ke dni [22.6.2012]

3.4 Registrované partnerství

Asi jednou z nejzásadnějších změn, ke kterým ve vývoji dějin týkajících se manželství a potažmo rodiny došlo, je uzákonění tzv. proměn rolí v té nejprimárnější i nejvšeobecnější podobě. Jedná se o možnost pro homosexuální a lesbické páry žít ve svazku takřka obdobném jako je manželství. V České republice byl zákon o registrovaném partnerství vyhlášen 3.4. 2006 a v platnost vešel 1.7.2006.⁴⁷

Stejně jako v manželství, tak i zde platí, že do registrovaného partnerství mohou vstoupit osoby starší 18 let, které nejsou v jiném manželském či registrovaném svazku. Takto „sezdaní“ partneři potom využívají všech výhod, povinností a práv jako lidé v klasickém manželství. Jediné co český zákon neumožňuje, je osvojení dětí.

3.5 Dílčí závěr

Manželství bývá takřka ve všech kulturách považováno za zpečetění vzájemného vztahu dvou lidí, které by mělo být založeno na vzájemné lásce a respektu s cílem plodit a vychovat nové generace.

Stejně tak jako rodina v obecné rovině i manželství prošlo v průřezu dějinami obrovskými změnami, od úplného podřízení manželky a dětí, přes postupné zrovnoprávnění rolí až po současnost. V dřívějších dobách byly jasně stanoveny mantinely platné pro ženy i muže v rolích manželů a manželek, tak aby byl zachován rod a děti dostaly řádnou správnou výchovu.

Dnes již tato striktnost v manželství, již tolik patrná není. Zatímco dříve byla manželka ta, která pečuje o děti a o domácnost a manžel ten, který rodinu zabezpečoval finančně, v současnosti není ničím výjimečným, že ženy zůstávají v práci a manželé – otcové, odcházejí na mateřské dovolené.

Co však považuji za alarmující pro společnost, je stále klesající sňatečnost a opětovný důraz na individualitu jedince. Je pochopitelné, že pouhé partnerské soužití je velice moderní a pohodlné, ale lidé díky němu lidé ztrácejí respekt jeden ke druhému a závazku, který by k sobě manželstvím měli mít.

⁴⁷ Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

4. SOCIÁLNÍ PROBLÉMY DNEŠNÍCH RODIN

Dnešní společnost je obecně považována za přemodernizovanou a především uspěchanou a to sebou samozřejmě přináší řadu velkých či menších problémů ve všech oblastech. Jednu z nejpodstatnějších oblastí, kterou tento fenomén postihuje, je samozřejmě rodina a vše s ní spojené. Je pochopitelné, že každá doba sebou nesla řadu obtíží, se kterými se členové rodin museli potýkat, ale troufám si tvrdit, že řada problémů, se kterými bojuje dnešní rodina a vlastně možná i společnost obecně, vychází z faktu, že nerespektuje či podceňuje hodnoty, které se nesly naší společností již dříve, a které tu samou společnost vlastně utvářely.

4.1 Nejčastější a nejzávažnější problémy dnešních rodin

V každé rodině se dříve nebo později objeví nějaké problémy, které její chod na čas nebo i delší dobu vyvedou z rovnováhy. Je to však zcela přirozený jev. Členové rodiny jsou individuality různých povah, charakterů a názorů, které nejsou vždy zcela totožné. Řada rodin v současné společnosti však není schopna nebo ještě hůře není ochotna se s těmito problémy „poprat“, povznést se nad ně a vzít si z nich ponaučení do dalších situací, které ještě nastanou.⁴⁸

Mezi nejčastější problémy, se kterými se rodiny potýkají, a velice často nejsou schopny si s nimi poradit, patří:

- **Narušené vztahy v rodině v obecné rovině** - rodina, jak již bylo v práci několikrát napsáno, by měla fungovat jako harmonický přístav jistoty a bezpečí pro všechny její členy. Bohužel jakékoliv změny nebo problémy, kterým rodina čelí, se nějakým způsobem odrazí ve vztazích mezi jednotlivými členy. Stále častějším trendem dnešní doby v porovnání s minulostí je fakt, že k řešení těchto problémů bývají využívány děti. Zatím co dříve byly děti od problémů v rodině spíše izolovány a často se o nich ani nedozvěděly, dnes bývají často svědky situací, které je poznamenávají do dalšího života, a díky kterým si osvojují špatný názor na správný model rodiny.⁴⁹

⁴⁸ Helus, Z., Kulič, V., *K psychologické problematice vztahu rodičů a dětí*, 1964, s. 2

⁴⁹ Mühlpachr, P., *Sociopatologie*, 2008, s. 147-158

- **Narušené vztahy dospívajících dětí s rodiči** - jedním z dalších závažných problémů, se kterým se rodiny potýkají, jsou i rozdílnosti v názorech a postojích mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi. U dětí se v tomto věku často vyskytují např. poruchy chování, emocí nebo všeobecně nezralá schopnost vyrovnat se s nejrůznějšími situacemi. Je však zajímavé, že přestože se většina rodičů snaží děti co nejdříve vést k samostatnosti, potažmo dospělosti, když se dospělými začínají skutečně cítit a začínají projevovat svou skutečnou individualitu, dělají z nich malé děti. To následně vede k neustálému nedorozumění, hádkám a vzájemnému odcizení.⁵⁰
- **Nedostatečná komunikace** - dalším závažným problémem dnešních rodin je nedostačující komunikace. Členové rodin spolu nejsou schopni, anebo hůře vůbec nechtějí komunikovat. Sama neochota, pak může vycházet z nedostatku času, kdy vykomunikování určitých situací považuje dnešní společnost, za zbytečnou ztrátu času a energie.⁵¹
- **Ekonomické problémy v rodině** - v současnosti jsou ekonomické problémy v rodině jedním z nejčastějších důvodů, které vedou k jejímu rozpadu. Jedná se o bludný kruh, kdy se situace v rodině odráží na situaci ve společnosti a naopak. Zatímco dříve bylo dítě spíše finančním přínosem, dnes je velkým finančním zatížením. Vysoká nezaměstnanost, nepřímá úměra mezi snižováním mezd a zvyšováním cen vede řadu lidí k neustálému zadlužování. Tuto bezvýhodnou situaci pak řada lidí řeší extrémními způsoby, které se často odráží na chodu a fungování celé rodiny.⁵²
- **Narušené vztahy v rodině po rozvodu** - s měnící se společností se mění nejen názor na samotnou rodinu či manželství, ale pochopitelně i na rozvod. Dříve byl rozvod považován za jakési společenské zostuzení a důvody k němu musely být skutečně velice vážné. Dosti často spolu lidé žili ve společné domácnosti, přestože si ve vztahu už neměli co říci, či dát a to hlavně kvůli dětem. Nelze s jistotou říci, že tento postoj byl lepší, ale v současné době rozvodů s dětmi strmě přibývá, protože lidé spolu nejsou schopni komunikovat, kladou důraz na svou individualitu a hlavně ve většině případů ani nechtějí hledat

⁵⁰ Prchal, J., *Konflikty dospívajících dětí s rodiči*, 1970

⁵¹ Svoboda, I., *Význam mediace při domácím násilí*, dohledatelné na www.dotyk.sk/06-vzdelavanie/nasilie_03.doc, ke dni [22.6.2012]

⁵² Mühlpachr, P., *Sociopatologie*, 2008, s. 10-12

způsob, jak se z problematické situace dostat, a tak volí jako nejjednodušší způsob řešení-rozvod.

Závislosti, alkoholismus, gamblerství

Patologické závislosti jednoho nebo i více členů rodiny bývají velice častým důvodem k destabilizaci rodiny a jejímu následnému rozpadu. Mezi nejzávažnější závislosti přímo ohrožující rodinu patří např. alkoholismus, gamblerství, či drogová závislost. Existuje samozřejmě řada dalších, které dokážou chod v rodině narušit jako např. závislost na internetu, televizi aj. Je však zvláštností, že v případě alkoholu je sama společnost jakýmsi spouštěčem a jako na patologický jev se dívá spíše na člověka, který abstinuje a ne na toho, kdo si sem tam popije. Bohužel může nastat extrémní situace, která z příležitostného pijana udělá rázem alkoholika, neschopného bez alkoholu řádně fungovat. Problém s gamblerstvím bývá velice často založen na ekonomickém teroru, který je nastaven dnešní společností. Kdy obyčejná zábava se mění na závislost na hře, která přináší zisk. Takto závislý nevidí, o kolik peněz ve hře přišel. Vidí jen chabý zisk, který mu hra přinesla.⁵³

Týrání dětí

Za týrání dětí považuje současná odborná veřejnost, nepřiměřené fyzické trestání. Existuje však ještě jiný druh týrání, kdy se nejedná o tresty fyzické, ale spíše duševní. Tímto týráním se myslí zanedbávání a nevšímavost rodičů k potřebám dítěte a to materiálním i duševním. Obecně se v obou případech jedná o naprostou necitlivost rodičů k potřebám dítěte. Jedním z důvodů vycházející z dnešní doby je i nereálnost a abnormální velikost nároků kladených na dítě, které není schopno reálně splnit a následně impulzivní, agresivní či afektované nebo naopak naprosto pasivní chování rodičů.⁵⁴

⁵³ Mühlpachr, P., *Sociopatologie*, 2008, s. 81-94

⁵⁴ Matoušek, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1993, s. 87-90

Domácí násilí

Domácího násilí v rodinách v současné společnosti strmě přibývá. Oběťmi tohoto typu násilí, mohou být ženy, děti, muži, ale také senioři, na které se často zapomíná, žijící ve společné domácnosti. Vůbec nejčastějšími oběťmi jsou ovšem ženy. V řadě odborných literatur se uvádí jako důvod domácího násilí neschopnost mužů vyrovnat se s rovnoprávným postavením mužů a žen ve společnosti. Přestože v řadě vyspělých zemí jsou ženy proti tomuto typu násilí chráněny zákonem, díky tzv. „naučené bezmocnosti“, která v ženách existuje v rámci jakési patriarchální tradice, se to často orgány určené k ochraně žen ovšem ani nedozvědí.⁵⁵

Bohužel patologické jevy v rodině, ať už v jakékoliv podobě, jsou k vidění v naší společnosti stále častěji.

4.2 Vznik patologických jevů v rodině

Každé jednotlivé rodiny by měli být zakládány na základě hodnot, které jsou charakteristické a specifické pro její členy a které tyto členy ovlivňují v chování ke společenskému okolí. Kromě těchto zmíněných hodnot by měla rodina plnit ještě řadu funkcí, a pakliže nastane situace, že rodina některou ze základních funkcí neplní, může se pak stát zdrojem patologických jevů.⁵⁶

Pro dokreslení toho, které funkce považujeme za základní, lze uvést biologicko-reprodukční. Tato funkce zajišťuje plození potomstva, či uspokojování potřeb v oblasti sexu. V současné době není výjimkou, že pár ve svém vztahu s dětmi vůbec nepočítá a oddává se možnosti rozvíjet svůj individuální potenciál s vědomím, že někomu patří a někdo patří jemu. V oblasti sexu pak nejsou ničím výjimečným vztahy se sexuální volností s možností využívání nejrůznějších intimních praktik. V případě ekonomické funkce, která vymezuje rodinu jako jednotku v oblasti výroby či společného hospodaření, není v současnosti ničím výjimečným ekonomický teror, který nás nutí neustále pracovat a přemýšlet nad finanční situací, která je dnes, která

⁵⁵ Matoušek, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1993, s. 90-91

⁵⁶ Fischer, S., *Sociální patologie*, 2006

bude zítra nebo třeba za rok. A tím nás udržuje v neustálém napětí nebo podrážděnosti. Socializační a emocionální funkce spolu úzce souvisí, protože zajišťují výchovu dítěte, vzdělávání, jistotu, lásku či vzájemnou podporu. Dnešní doba však těmto hodnotám příliš nenahrává.

Děti, které vyrůstají v těchto rodinách, jsou velice často zmatené, necítí pocit jistoty ani bezpečí. Rodiče je v honbě za splněním všech úkolů od zajištění financí, po úklid domácnosti buď přehlížejí, nebo na ně kladou nepřiměřené nároky, které tyto děti nejsou schopny splnit. Roste v nich pocit méněcennosti nebo naopak nadměrného sebevědomí. Každopádně všechny tyto stavy si nesou do dalšího života a je více než pravděpodobné, že v tomto trendu budou pokračovat i při zakládání svých vlastních rodin.

4.3 Dílčí závěr

Celá práce je zaměřena na největší hodnotu, kterou člověk v životě má a tou je rodina. Bohužel současná společnost prožívá již nějakou dobu krizi rodiny, kdy se zvyšuje koeficient rozvodovosti. Důvody jsou například ekonomické problémy, změny rolí v rodině, důrazem na individualitu, kariéru jednotlivců atd. Ale co když problémy, které jsou zde uvedeny, mají pouze maskovat to, co je skutečnou příčinou všeho, s čím se dnešní rodiny potýkají?

Z přečtené literatury i vlastních zkušeností vyplývá hypotéza, že největším problémem dnešní společnosti je, že nepovažuje rodinu či manželství za skutečnou hodnotu, ale za samozřejmost, kterou jsme denně obklopováni, a které se pouze přizpůsobuje. A, že sociální problémy dnešních rodin vznikají jako důsledek toho, že rodina již není hodnotou.

5. Výzkumné šetření v českých rodinách

Empirická část bakalářské práce je složena celkem ze dvou částí. V obou částech bude použita kvalitativní metoda výzkumu, neboť se domnívám, že díky ní lze ověřit správnost či nesprávnost hypotézy vzniklé v průběhu studia literatury a následného psaní teoretické části mé práce. Jako první bude využito výzkumné metody kazuistiky, a to celkem na čtyřech respondentech, kdy za respondenta považujeme jednu rodinu. Kazuistiky pak budou mapovat a popisovat především situace, kdy rodiny řešily závažné situace a problémy, které mohly zásadně ovlivnit jejich chod a fungování. Domnívám se totiž, že teprve v těchto situacích vyplyne, zda rodina je skutečnou hodnotou a je tak brána nebo ne. V další části pak bude využito metody polostrukturovaného rozhovoru, kdy respondenty budou někteří členové zainteresovaných rodin, kteří touto formou mohou vysvětlit a objasnit jejich důvody k určitému chování v situacích, které byly popisovány v samotných kazuistikách.

Takto uspořádaný typ výzkumu jsem zvolila, abych výsledky vzešlé z kazuistik následně verifikovala polostrukturovaným rozhovorem a ověřila tak jejich správnost.

5.1 Cíl výzkumu

Cíl mé bakalářské práce je složen z hlavního a dílčího cíle. Studium materiálů i z praktických zkušeností vyplývá, že řada lidí nepovažuje rodinu a obecně rodinný život za prioritu či podstatnou součást života. Cílem výzkumu tedy bude zjistit, zda společnost uznává rodinu, manželství či rodičovství za skutečnou hodnotu nebo ji považuje pouze za každodenní samozřejmost. A potvrdit či vyvrátit tak hypotézy vzniklé studiem materiálů a psaním teoretické části práce.

První soubor výzkumného vzorku je složen ze čtyř charakterově zcela odlišných, náhodně vybraných rodin z okolí města Mikulova, jež zaujímají jiné hodnoty a cíle v celospolečenském měřítku.

Druhým výzkumným vzorkem jsou čtyři členové zkoumaných rodin, kteří tak mohou upřesnit a vysvětlit situace či chování, jež byly uvedeny v kazuistikách.

5.2 Konkrétní metody výzkumu

V bakalářské práci bylo využito následujících výzkumných metod:

- *Kazuistika* - je druhem diagnostického popisu či výkladu se zaměřením na zjištění příčin vzniku konkrétních sociálních problémů.
- *Polostrukturovaný rozhovor* - není jasně stanoveno pořadí a ráz otázek, tazatel může pořadí měnit a může pokládat respondentovi doplňující otázky vyplývající z kontextu rozhovoru.

Klíčové pojmy pro kazuistiku i polostrukturovaný rozhovor jsou:

- rodina
- manželství
- životní hodnoty
- priority
- budoucnost

Respondenti byli srozuměni s tím, že bakalářská práce bude obsahovat řadu jejich osobních údajů a dále byli informováni o celkové koncepci daného výzkumu i způsobu dalšího zpracování dat až do konečné podoby.

5.3 Kazuistiky

Kazuistika č.1 - RODINA „A“

Rodinná anamnéza: Rodina „A“ má celkem pět členů. Matka paní J. narozena v roce 1964 a otec pan V. narozen v roce 1960. Společně mají celkem tři děti narozeny v letech 1982, 1984, 1989. V současné době žijí matka, otec a nejmladší z dětí v rodinném domě ve společné domácnosti, dvě starší děti již žijí v domácnostech s vlastními rodinami.

Období před vstupem do manželství matky: Paní J. pochází ze čtyř sourozenců a harmonického, dlouhotrvajícího svazku rodičů. Spolu se svými rodiči a sourozenci vyrůstala ve vesnickém prostředí ve velkém rodinném domě. Rodinné zázemí bylo velice příjemné, zabezpečovalo přirozený a harmonický rozvoj jednotlivých osobností v rodině. Paní J. absolvovala jesle, školku, základní školu a gymnázium v nedalekém městě. Prospěchem i chováním patřila mezi premianty třídy. Při cestě do školy se také v sedmnácti letech seznámila s budoucím manželem panem V.

Období před vstupem do manželství otce: Pan V. pochází z neúplné rodiny. Jeho otec zemřel při dopravní nehodě v roce 1963, když mu byly tři roky. Jeho matka pak již s žádným jiným mužem neudržovala bližší vztah. Pan V. taktéž absolvoval jesle, školku, základní školu a poté nastoupil na střední odborné učiliště obor zámečnick.

Období před vstupem do manželství matky i otce: Před uzavřením manželství byli paní J. a pan V. necelý rok pouze v partnerském svazku. V roce 1982 v maturitním ročníku gymnázia, přišla paní J. do jiného stavu s nejstarším dítětem - synem, dnes již panem P. a byla rodiči výslovně donucena vzít si za manžela pana V..Rodiče činili na paní J. velký nátlak, vyhrožovali společenským zostuzením a neuživěním dítěte. Paní J nakonec naznala, že pro budoucnost nenarozeného dítěte bude lepší, manželství skutečně uzavřít. V roce 1982 byli tedy paní J a pan V. oddáni.

Období kolem narození prvního dítěte: V zimě v roce 1982 se do nově vzniklé rodiny narodil syn, v současnosti již třicetiletý pan P.. Jeho otec v té době pracoval jako zámečnick v městských službách a paní J. se plně věnovala výchově dítěte. Rodina bydlela ve společném bytě tři plus jedna ve městě. Po půl roce na mateřské dovolené musela paní J. nastoupit do zaměstnání, které se jí v té době naskytlo. Jednalo

se o pracovníci na poště. Jejich syn šel tedy do jeslí. Finanční situace rodičů tehdy nebyla dobrá. Mladí manželé se následkem nedostatku peněz často hádali. Tento stav trval poměrně dlouhou dobu a vygradoval nečekaným těhotenstvím paní J. v roce 1984.

Období kolem narození druhého dítěte: V létě v roce 1984 se manželům narodila dcera, dnes osmadvacetiletá paní K. Finanční situace, ve které se tehdy čtyřčlenná rodina nacházela, byla kritická. Pomoci se jim dostalo od rodičů paní J., což pan V. nesl jako osobní selhání a konflikty nadále gradovaly. Po vzájemných úvahách se manželé rozhodli pro kompromis. Otec si přibral k běžnému zaměstnání, ještě čtyřikrát týdně rozvoz pečiva z pekáren. A to alespoň na dobu, než paní J. bude moci dát dceru do jeslí a vrátit se zpět do práce. Po půlroce, již mohla jít dcera do jeslí a paní J. šla zpět do práce. Pan V. si však pro vylepšení rodinného rozpočtu ponechal dvě zaměstnání. Tato situace pokračovala bez větších změn až do roku 1987. V roce 1988 se rodina rozhodla stavět a v nedaleké vesnici si postavila rodinný dům čtyři plus jedna. Finanční situace rodiny se poměrně ustálila. V roce 1989 se manželům narodil třetí potomek, dnes již slečna J.

Rozkol rodiny: V roce 1991 dochází k velké krizi v této rodině. V tomto roce byl totiž odhalen, delší dobu trvající mimomanželský poměr pana V. Jeho manželka se po tomto zjištění odstěhovala i s dětmi k rodičům a podala žádost o rozvod. Pan V. se několikrát pokoušel o smír. Velice často svou manželku a děti navštěvoval a dožadoval se návštěvy manželské poradny. Ta nakonec svolila a s manželem začala manželskou poradnu navštěvovat. Tam dostali oba manželé cenné rady a především možné vysvětlení, proč k takovému stavu v rodině došlo. Dle zmiňované manželské poradny byl důvodem mimomanželského vztahu pana V., únik od stresů spojených s jeho rolí v rodině. Ať už to byla role otce dvou dětí, role živitele rodiny nebo třeba role spojená s financováním a stavbou jejich rodinného domu. Po několika sezeních se s ohledem na děti paní J. rozhodla svou žádost o rozvod stáhnout. Znovu se nastěhovala do nově postaveného rodinného domu a snažila se na rozkol v rodině zcela zapomenout. O problému, který nastal, a se kterým se rodina potýkala, tedy mimomanželský poměr pana V., se potom již nikdy nemluvilo. Je však nutné dodat, že paní J. se snažila celou situaci v manželství zamlčet před dětmi. Jako důvod k odstěhování, dětem uvedla renovaci jedné místnosti v novostavbě, u které musí tatínek asistovat a pomáhat.

Současnost: V současné době se rodina jeví, jako kdyby nikdy takto zásadní problém neřešila. Žijí nadále ve svém postaveném domě s nejmladším dítětem studujícím vysokou školu ekonomického zaměření, bez žádných větších rozkolů či problémů, jež by rodinu provázeli. Pan V. pracuje jako zámečnick u stavební firmy sídlící v nedalekém městě. Paní J. v současné době pracuje jako recepční v penzionu. Dvě starší děti žijí ve spokojených manželských svazcích s vlastními rodinami.

Doplňující rozhovor s paní J.

Otázky do rozhovoru byly kladeny tak, aby nebyly nepříjemné či neohleduplné, ale aby si je respondent mohl řádně rozmyslet a mohl na ně odpovědět podle vlastního uvážení.

Okruh otázek položených paní J.

1. Jaký je Váš vztah k rodičům a sourozencům, můžete je považovat za přátele, na které se můžete kdykoliv obrátit?
2. Na gymnázium, které jste studovala, jste chtěla jít zcela dobrovolně nebo jste pociťovala jistý nátlak ze strany rodičů?
3. Když jste se seznámila s manželem, pociťovala jste, že by to mohl být Váš partner i do budoucna?
4. Jak jste reagovala na zjištění, že v maturitním ročníku čekáte dítě, a jak reagoval pan V.?
5. Jakým způsobem probíhal nátlak Vašich rodičů k uzavření manželství?
6. Vysvětlete, jakým způsobem se choval pan V. po vypůjčení peněz od Vašich rodičů?
7. Co jste cítila, když jste zjistila, že Váš manžel má mimomanželských poměr?
8. Když jste svolila k návštěvám manželské poradny, tušila jste, že manželovi odpustíte a stáhnete žádost o rozvod?
9. Proč jste se rozhodla s manželem zůstat?
10. Proč jste nechtěla, aby o situaci v rodině věděly děti.
11. Kdybyste mohla něco v životě změnit, co by to bylo?

Rozhovor s paní J.

1. Jaký je Váš vztah k rodičům a sourozencům, můžete je považovat za přátele, na které se můžete kdykoliv obrátit?

Můj vztah k rodičům i k sourozencům je velice kladný. Velmi často se navštěvujeme. S maminkou jsem takřka denně v kontaktu. Pokud se přímo daný den nevidíme, alespoň si telefonujeme. Vždycky, když jsem potřebovala, tak mi rodiče pomohli a rozhodně jsem se na ně jako na svou oporu mohla spolehnout. Pravda je, že v názorech je generační propad, takže řadu věcí by řešili jinak než já, ale nakonec mě v mém rozhodnutí vždy podpoří.

2. Na gymnázium, které jste studovala, jste chtěla jít zcela dobrovolně nebo jste pociťovala jistý nátlak ze strany rodičů.

V podstatě to bylo asi vzájemné rozhodnutí. Přesto, že mám s rodiči velmi dobré vztahy, výchovu jsem měla poměrně přísnou. Rodiče, hlavně tedy tatínek nechtěl, abych přes týden „zvlčila“ na internátu, takže jsem musela volit školu, do které budu zvládat každý den dojíždět. V tomto případě bylo pak nejlepší volbou gymnázium.

3. Když jste se seznámila s manželem, pociťovala jste, že by to mohl být Váš partner i do budoucna?

Tak nevím, jestli bych to nazvala přímo takto. Asi jako každá mladá dívka, která začíná nějaký vztah, jsem samozřejmě věřila, že to bude napořád. Je to asi normální a projde si tím úplně každý.

4. Jak jste reagovala na zjištění, že v maturitním ročníku čekáte dítě, a jak reagoval pan V.

Samozřejmě to byl obrovský šok. V té době se nějaká antikoncepce rozhodně moc nepoužívala, takže jsme si jen dávali pozor. Když jsem zjistila, že jsem těhotná, hrozně jsem se bála. Hlavně tedy reakce rodičů a taky manžela. Zjistila jsem to poměrně brzy a už ani nevím jak. Maminka to na mě ale poznala a pomohla mi zpracovat tatínka. Manžel byl pochopitelně taky v šoku, ale postavil se k tomu jako chlap. Vlastně mu ani nic jiného nezbylo.

5. Jakým způsobem probíhal nátlak Vašich rodičů k uzavření manželství.

Víte, tehdy bylo naprosto normální, že pokud dívka otěhotní, musí se vdávat. Na svobodné matky bylo nahlíženo, jako na něco nenormálního. A zároveň

i muži byli vychovávaní tak, že když se jim někde „zadaří“, musí být zodpovědní a dívku si vzít. Takže přes počáteční šok, byl manžel smířený s tím, že se bude ženit. Nijak zvlášť se nad tím nepřemýšlelo, prostě to tak bylo.

6. Vysvětlete, jakým způsobem se choval pan V. po vypůjčení peněz od Vašich rodičů.

To byla tehdy hrozná doba a situace. Peníze opravdu nebyly a moji rodiče se prostě nabídli, že nám bezúročně půjčí a my jim to budeme vracet, jak budeme moct. Manžel byl tehdy jak nepřítčný, pořád opakoval, že nechápe, proč jsem si ho brala, když se nedokáže postarat ani o vlastní rodinu a jiné nesmysly. Hrozně tím tehdy utrpěla jeho ješitnost. Pravda je ale taková, že tehdy byla ta situace opravdu dost hrozná a jak se cítil manžel, mi bylo úplně jedno. Důležité pro mě bylo, že jsme měli za co žít.

7. Co jste cítila, když jste zjistila, že Váš manžel má mimomanželských poměr.

O tom je hrozně obtížné mluvit. Vlastně je vůbec hrozně obtížné nazvat ty pocity, které se člověku honí v hlavě. Nejdřív Vás to hrozně urazí a zraní. Hledáte na své vizáži na svém chování samá negativa. No a pak je to vztek, ze ztráty důvěry, společně vybudovaných hodnot a života obecně. No a pak samozřejmě strach z narušení takového toho stereotypu, který Vám dává alespoň trochu jistoty.

Doplňující otázka: A jakým způsobem jste se o manželově nevěře dozvěděla.

Tehdy to nebylo tak rafinované jako dnes. Jednoduše nám na dveře zazvonila nějaká paní nebo spíš slečna, řekla mi, že chodí s mým manželem, že mu mám přestat ubližovat a nechat ho být. Byla jsem v totálním šoku, a když pak manžel přišel domů z práce a já na něj uhodila ani to nepopíral. Jen říkal, že už je to za ním, že miluje jen mě, ať mu to odpustím a tak dále.

8. Když jste svolila k návštěvám manželské poradny, tušila jste, že manželovi odpustíte a stáhnete žádost o rozvod?

No možná, že podvědomě už asi ano. Věděla jsem, jak děti manžela milují a já jim nechtěla vzít otce. Prostě se dá říct, že jsem se trochu obětovala. Měli jsme a máme s manželem pěkný vztah, ale od doby, co se to stalo, už to nikdy nebylo takové jako před tím. A samozřejmě jsem se taky nechtěla jen tak lehce vzdát toho, co jsme s manželem vybuodovali a už vůbec jsem nechtěla zůstat s dětmi sama.

Doplňující otázka: Nebála jste se, že to manžel neudělá znovu?

To víte, že bála, ale jak jsem říkala argumenty, které jsem si dala, jako důvody proti rozvodu, byly silnější. Ruku do ohně bych za něj nedala, ale na druhou stranu, pokud se něco děje i dnes, tak mě tím nikdo neobtěžuje a já si žiju v klidu a nevědomosti.

9. Proč jste se rozhodla s manželem zůstat?

Na tuto otázku jsem vlastně již odpověděla.

10. Proč jste nechtěla, aby o situaci v rodině věděly děti.

Protože jsem toho názoru, že děti za chyby rodičů nemůžou. To, že tatínek ublížil mamince neznamena, že se nějak změní jejich vztah k otci. Pro ně to vždycky zůstane tatínek jako autorita a pokud bych o něm šířila nějaké špatné věci, děti by v něm autoritu již neviděly.

11. Kdyby jste mohla něco v životě změnit, co by to bylo?

Tak toho moc není. Jsou jen dvě takové věci. Hrozně mě mrzí, že jsem neměla možnost, jít po gymnáziu studovat dál a že jsem se dozvěděla o manželově nevěře. Když už má někdo žaludek na to, aby takto ubližoval, tak ať bojuje se svědomím sám.

Kazuistika č.2 - Rodina „B“

Rodinná anamnéza: Rodina B má celkem šest členů. Matka paní M. narozena v roce 1949, otec pan A. narozen v roce 1942 a čtyři děti pan A. narozen v roce 1967, pan K. narozen v roce 1970, pan M. narozen v roce 1973 a paní J. narozena v roce 1976. V současné době žijí manželé v malém dvoupokojovém bytě v domě s pečovatelskou službou. Jejich děti mají již vlastní domácnosti a rodiny.

Období před vstupem do manželství matky: Paní M pochází z velice početné rodiny s osmi dětmi a relativně chudých poměrů. Celá početná rodina byla živena pouze otcem, protože matka při takovém množství dětí zůstala v domácnosti. Otec pracoval jako krejčí, byl tedy plně závislý na objednávkách svých zákazníků, které byly velice různorodé. Ekonomická situace rodiny se mírně zlepšila po válce s nástupem komunistického režimu, kdy otec pracoval jako krejčí přímo v továrně. Přes početnost a ekonomické obtíže rodiny, vzpomíná paní M. na své dětství a rodinu s láskou a považuje ho za velmi harmonický. V dospívání byla paní M. velice ovlivněna

osobností otce a na jeho přání se vyučila švadlenou. Se svým budoucím mužem se seznámila na taneční zábavě, když jí bylo čerstvých sedmnáct let.

Období před vstupem do manželství otce: Otec pan A. pochází také z početné rodiny celkem s pěti dětmi. Matka paní A. byla s dětmi v domácnosti a otec byl kapelníkem vojenské kapely, takže velice často jezdil s kapelou mimo domov. Pan A. jako nejstarší syn tedy velice často přebíral roli otce. Chodil na časté brigády, aby rodině přinesl nějaké peníze navíc nebo matce pomáhal s výchovou a zaobstaráním mladších sourozenců. Za peníze, které si vydělal z brigád, pomáhal nejen rodině, ale sám si šetřil, aby mohl později vystudovat vysokou školu pedagogickou s aprobací na český jazyk a tělesnou výchovu. Přes relativně hektické dětství a dospívání si pan A. nikdy nestěžoval, považuje pomoc rodině za normální a přirozenou věc, nad kterou není nutné se pozastavovat. S paní M. se seznámil, jak už bylo uvedeno na taneční zábavě, kde působil v rámci jedné ze svých brigád jako kontrabasista v kapele. Díky profesi jeho otce má pan A. velice kladný vztah k hudbě a hraje na několik hudebních nástrojů.

Období před vstupem do manželství matky a otce: V době seznámení měla paní M., jak již bylo uvedeno čerstvých sedmnáct let a pan A. měl v té době dvacet pět let. Partnerský vztah, založený díky silnému křesťanskému, rodinnému zázemí paní M., pouze na platonickém základu, trval asi šest měsíců. Po této době vstoupil mladý pár do manželství. Krátce po svatbě přišla paní M. do jiného stavu s nejstarším synem, dnes dospělým mužem, který má sám dvě děti a žije v dlouholetém spokojeném manželství. V době krátce před svatbou, dostal pár dvoupokojový byt po babičce paní M., aby měla mladá rodina kde začít. Samotný sňatek byl velice skromný a na žádost rodiny paní M. probíhal v kostele.

Období po vstupu do manželství: Po svatbě se pan A. rozhodl studovat vysokou školu. Nebylo to jednoduché období, ale paní M. byla v té době svému muži velkou oporou. V průběhu studia pana A. se manželům narodily ještě další dvě děti, synové pan K. a pan M. i oni dnes mají vlastní rodiny a šťastná manželství. Když pan A. dostudoval, nastoupil jako pedagog do městského gymnázia, kde vyučoval český jazyk. Paní M. měla po porodu syna velmi vážné zdravotní problémy, díky kterým nemohla nastoupit do zaměstnání. Veškerá finanční tíha rodiny závisela na panu A. Přestože v rodině nyní byly tři děti, rodina si nemohla dovolit větší byt, a proto nadále žili ve dvoupokojovém bytě, který prostorově upravily tak, že v něm bylo možné slušně žít. V roce 1976

pak nečekaně paní M. otěhotněla s nejmladší dcerou. Lékaři díky zdravotnímu stavu paní M. doporučovali umělé přerušování těhotenství, se kterým však nastávající matka kategoricky nesouhlasila. Téměř celé těhotenství strávila paní M. na nemocničním lůžku, její děti mimo otce v té době pomáhala hlídat její matka i tchýně. V sedmém měsíci se po předčasném porodu, císařským řezem narodila paní M. velice malá, ale zdravá dcera. Lékaři ji měli v péči přibližně měsíc a půl. Ještě v porodnici se pak zdravotní stav paní M, rapidně zhoršil a po sérii vyšetření jí byl diagnostikován tumor na hrtanu.

Období léčby: Ještě v průběhu pobytu v porodnici podstoupila paní M. řadu onkologických procedur a první dávky chemoterapie, které později pokračovali i po propuštění do domácího léčení. Toto zásadní období přehodnotilo uvažování rodiny jako celku. Mladá rodina se přestěhovala k rodičům paní M., kteří pomáhali s péčí a výchovou čtyř dětí, neboť v průběhu léčby měla paní M. stavy, kdy nemohla vstát ani z postele. Po zhruba roční léčbě a obdobích pro rodinu velice těžkých byla paní M. prohlášena za zdravou.

Vrácení nemoci: Zhruba po pěti letech při rutinní kontrole bylo zjištěno vrácení nemoci a metastáz, které se objevily nejen opět v hrtanu, ale i na hlasivkách. Paní M. se musela vrátit zpět do nemocnice, kde podstoupila další vyšetření bohužel s výsledkem nutnosti operace, kdy jí bude spolu s nádorem vyoperován hrtan i s hlasivkami a vytvořen tzv. „slavík“. Paní M. by pak dýchala pomocí kanyly a díky absenci hlasivek, pak nemohla mluvit. Po operaci a komplikacích s ní spojených, dostala paní M. celkový invalidní důchod a zůstala tedy spolu s dětmi doma. Bylo to velice náročné, děti si jen velice těžko zvykaly na to, že jejich matka nemluví. Paní M to také nesla velice těžce. V té době byl velkou oporou své ženě pan A.. Dětem situaci vysvětlil tak, že ony samy vymýšlely nejrůznější hry, aby své matce pomohly s dorozumíváním.

Současnost: Po operaci, kdy se stav paní M. dal nazvat stabilním, přestože dostala plný invalidní důchod, se rodina vrátila zpět do svého dvoupokojového bytu. Manželé veškeré finance, které měli navíc, strádali, aby mohli svým dětem zabezpečit studia a řádný start do života. Dvě děti mají vystudovanou vysokou školu a dvě odbornou střední školu maturitou. V současnosti žijí manželé již sami. Původní byt prodali, peníze rozdělili dětem a nastěhovali se do menšího bytu v domě s pečovatelskou službou.

Stav paní M. je stabilní a pan A. má lehké zdravotní problémy spojené s věkem. Oba se společně radují ze šesti vnoučat.

Doplňující rozhovor s panem A.

Otázky do rozhovoru byly kladeny tak, aby nebyly nepříjemné či neohleduplné, ale aby si je respondent mohl řádně rozmyslet a mohl na ně odpovědět podle vlastního uvážení.

Okruh otázek položených panu A.

1. Jak se Vám s manželkou v současné době žije, jste spokojení?
2. S Vaší paní jste se seznámil na taneční zábavě, byla to láska na první pohled?
3. Měl jste celkem náročné a hektické dětství a dospívání, nezlobil jste se někdy na rodiče za to, jaká tíha na Vás v rodině visí?
4. Do manželství jste vstoupili relativně brzy po seznámení, proč?
5. Jak fungovala rodina během Vašeho studia?
6. Jak jste reagoval na to, že Vaše žena přes zdravotní potíže počtvrté otěhotněla?
7. Co jste cítil po zjištění, že Vaše žena má rakovinu?
8. V čem se změnilo Vaše uvažování a hodnoty v rodině, když Vaše žena onemocněla.
9. Jaká byla Vaše reakce na to, že už neuslyšíte hlas Vaší manželky?
10. Jak jste vysvětlil zdravotní stav paní M. Vaším dětem?
11. Co byste ve svém životě změnil?

Rozhovor s panem A.

1. Jak se Vám s manželkou v současné době žije, jste spokojení?

V současné době si užíváme relativně poklidného důchodu a snažíme se, co nejvíce se věnovat vnoučatům. Čas rychle utíká a oni nám rostou před očima. Vlastní děti si člověk nikdy tolik nevychutná, protože ho zaměstnává tisíc jiných věcí. Ale vnoučata si může řádně rozmazlovat.

2. S Vaší paní jste se seznámil na taneční zábavě, byla to láska na první pohled?

Zní to možná trochu neuvěřitelně, ale opravdu musím říci, že v daný okamžik, jsem skutečně neviděl nikoho jiného než svou manželku, takže byť je to až příliš romantické, ano byla to láska na první pohled.

3. Měl jste celkem náročné a hektické dětství a dospívání, nezlobil jste se někdy na rodiče za to, jaká tíha na Vás v rodině visí?

Jsem rád, že se mě na tuto otázku ptáte. Je to totiž jedna z věcí, kterou nedokážu pochopit na dnešní generaci. Mnoho mladých lidí dnes za všechno, co udělají, očekávají nějakou odměnu. Nejsou schopni něco udělat nezištně a jen proto, aby pomohli. A to vůbec nemluvím o pomoci vlastní rodině. Ne, rozhodně jsem se nikdy nezlobil. V době, ve které jsem vyrůstal já, to bylo naprosto přirozené, aby si členové rodiny pomáhali.

4. Do manželství jste vstoupili relativně brzy po seznámení, proč?

Tak nějak to vyplynulo ze situace. Dříve to nebylo tak jako dnes, aby spolu dva lidé žili třeba dva roky pouze ve vztahu a nevzali se. Navíc moje žena pochází z dosti křesťansky založené rodiny, která svatbu chtěla. Ale rozhodně nelituji.

5. Jak fungovala rodina během Vašeho studia?

Obzvláště pro mě to bylo velmi vyčerpávající období, ale manželka byla výborná. Vždy, když jsem se učil na zkoušky a potřeboval klid, vzala děti a šla s nimi na procházku do parku nebo k babičkám, dělala vše proto, abych jim nijak nechyběl. Nechtěli jsme, aby nedostatkem času a mým studiem děti nějak trpěly.

6. Jak jste reagoval na to, že Vaše žena přes zdravotní potíže počtvrté otěhotněla?

Abych řekl pravdu, opravdu hodně jsem se bál. A samozřejmě nejen o ni, ale i o děti, které na světě jsou a pochopitelně i o to malé, které se mělo narodit. Pamatuji si, že lékaři už tehdy doporučovali umělé přerušování těhotenství, ale má žena o tom nechtěla ani slyšet. V té době to snad bylo poprvé, kdy jsme se opravdu pohádali. Nakonec jsem ale musel respektovat její přání a dnes máme krásnou zdravou dceru.

7. Co jste cítil po zjištění, že Vaše žena má rakovinu?

O tom je velice těžké takto mluvit, protože těch pocitů jsem měl v tu dobu opravdu velmi mnoho. Jeden z těch největších byl, ale strach. Především strach o manželku, pak pochopitelně o děti, které byly ještě malé a maminku hodně potřebovaly, ale i o sebe. Především proto, jak bych to sám se čtyřmi malými dětmi zvládl. Tyhle pocity, ale musely jít stranou. Nemohl jsem před manželkou projevit strach, musel jsem ji neustále utěšovat. Sama se totiž velice bála.

8. V čem se změnilo Vaše uvažování a hodnoty v rodině, když Vaše žena onemocněla?

Naprosto ve všem. Když zjistíte, že byste mohl přijít o milovnou osobu, o nepostradatelného člena Vaší rodiny, přestanete uvažovat o nesmyslných věcech. Snažil jsem se, abych co nejvíce času trávil s rodinou, s dětmi a manželkou, protože v takové chvíli si myslím, že rodina a domácí prostředí je tím nejlepším lékem.

9. Jaká byla Vaše reakce na to, že už neuslyšíte hlas Vaší manželky?

Tak byl to trochu šok, ale v tu chvíli mě zajímalo skutečně jen to, jestli operace manželce pomůže a bude žít. Nad ničím jiným jsem ani nepřemýšlel.

10. Jak jste vysvětlil zdravotní stav paní M. Vaším dětem?

Vždycky jsem se snažil dětem nelhat a všechno jim říkat upřímně. Řekl jsem jim, že maminka je velice nemocná a kvůli té nemoci, bude mít na krku zvláštní zařízení a nebude moct mluvit. Pak jsem jim řekl, že musíme být na maminku hodní a musíme jí se vším pomáhat, aby se uzdravila. Bude nám psát nebo malovat na papír všechno, co bude potřebovat. Postupně si na to děti zvykly, a jak rostly, naučily se i velice dobře odezírat.

11. Co byste ve svém životě změnil?

Určitě jen to, aby manželka nebyla tak nemocná a nemusela toho po zdravotní stránce tolik vytrpět.

Kazuistika č.3 - Rodina „C“

Rodinná anamnéza: Rodina C má celkem tři členy žijící ve společné domácnosti v nájemném panelovém domě tři plus jedna. Je tvořena matkou paní A. 1986, otcem panem R. 1980 a malým synem narozeným v roce 2008. Otec je pracující, matka v současné době nezaměstnaná. Rodina nežije ve svazku manželském.

Období před vznikem partnerského svazku matky: Paní A pochází z neúplné rodiny. Má jednoho sourozence o dva roky mladšího bratra. Matka paní A. se s jejím otcem rozvedla v roce 1999. Důvodem rozvodu bylo časté fyzické násilí a nevěra v manželství. Paní A. tedy vyrůstala ve velice konfliktním prostředí a velice často byla svědkem hádek i onoho již zmiňovaného domácího násilí. V rámci vzdělání si paní A. prošla mateřskou školou, základní školou a obchodní akademií, kterou dokončila

maturitní zkouškou. Po střední škole nastoupila do IT. firmy se zaměřením na správu počítačových sítí ve velkých firmách, jako sekretářka. Zde se také seznámila se svým partnerem, který zde pracoval na manažerské pozici.

Období před vznikem partnerského vztahu otce: Pan R. pochází z úplné rodiny. Je však jedináčkem. Jeho otec pracoval jako vysokoškolský profesor a matka měla svou vlastní advokátní praxi. Pan R. vyrůstal v nadstandardních poměrech. Jeho rodiče ho zahrnovali nejen mateřskou láskou, ale i silným materiálním zázemím, které bylo možné díky prosperujícím a finančně dobře zajištěným profesím a pochopitelně i faktem, že pan R. je jedináček. Díky flexibilní pracovní době jeho matky navštěvoval pan R. mateřskou školu až poslední rok před nástupem do školy. Po základní škole absolvoval soukromé jazykové gymnázium a následně dosáhl titulu ing. Na vysoké škole s ekonomickým zaměřením. V průběhu studia již pracoval ve výše zmiňované IT. Firmě, kde se postupně vypracoval až na pozici manažera. V době seznámení pracovala paní A. jako sekretářka jednoho z kolegů pana R.

Počátek vztahu: Na počátku vztahu existoval mezi zainteresovanými pouze přátelský vztah bez náznaku jakéhokoliv bližšího vztahu. Situace se změnila až v létě roku 2007, kdy se konala výroční párty, po jejímž konci navázali v podnapilém stavu pan R. a paní A. intimní vztah, který na této úrovni trval přibližně pět až šest měsíců. Po této době zjistila paní A., že nechtěně otěhotněla. Protože se bála reakce pana R., který evidentně o vážnější vztah nestál, rozhodla se podstoupit interrupci. Tu ji však rodina a její nejbližší rozmluvili a paní A. se tedy rozhodla si dítě ponechat a za její pomoci ho případně sama vychovat. Přesto, že byla odhodlána zůstat s dítětem sama, o svém stavu se rozhodla pana R. informovat.

Období kolem narození dítěte: Zprávu o svém otcovství se pan R. rozhodl neignorovat. Po poradě s rodinou se rozhodl pronajmout třípokojový byt, do kterého se spolu s paní A. nastěhovali a kde společně připravovali domov pro nenarozené dítě. Těhotenství paní A. bylo komplikované a často bývala hospitalizována v nemocnici, kde se jí ve třicátém pátém týdnu narodil zdravý syn. Asi tři týdny po porodu byla matka i se synem propuštěna domů.

Vzájemné soužití: Pan R. se velmi snažil, aby matka i s dítětem žili v komfortu a nic jiným nechybělo, kompenzoval tak svou velice častou absenci v rodině, způsobenou velkým pracovním vytížením. Z toho důvodu trávila paní A. s malým synkem

převážnou většinu času u své matky, která jí pomáhala s výchovou. Rodiče pana R. viděli svého jediného vnuka až po půl roce od narození s ospravedlněním a vysvětlením náročného pracovního nasazení.

Současnost: V současné době pan R. nadále pracuje ve stejné společnosti, kde opět povýšil. Paní A. s v současné době nadále stará o výchovu syna. Po vzájemné dohodě odešla z původní pracovní pozice, neboť pan R. se domníval, že by to nebylo vhodné a je tedy hlášena na úřadu práce. Většinu svého volného času tráví u matky.

Doplňující rozhovor s paní A.

Otázky do rozhovoru byly kladeny tak, aby nebyly nepříjemné či neohleduplné, ale aby si je respondent mohl řádně rozmyslet a mohl na ně odpovědět podle vlastního uvážení.

Okruh otázek položených paní A.

1. Jak vzpomínáte na své dětství, myšleno vzpomínky na domácí násilí?
2. Jak vzpomínáte na rozvod svých rodičů.
3. Jaký je Váš názor na rodinné prostředí, ve kterém vyrůstal Váš partner?
4. Na samém počátku byl Váš vztah založen pouze intimně, vyhovovalo vám to?
5. Viděla jste v tomto vztahu nějakou perspektivu?
6. Kdybyste neotěhotněla, jak myslíte, že by se Váš vztah vyvíjel?
7. Z jakého důvodu jste se rozhodla si dítě ponechat?
8. Měla jste komplikace v těhotenství, byl vám partner oporou?
9. Jak byste definovala Váš vztah s partnerem?
10. Jak byste definovala vztah Vašeho partnera se synem?
11. Jaký je Váš vztah s partnerovými rodiči?

Rozhovor s paní A

1. Jak vzpomínáte na své dětství, myšleno vzpomínky na domácí násilí?

Abych řekla pravdu, na své dětství si moc nepamatuji nebo možná podvědomě nechci pamatovat. Rodiče se pořád jen hádali, a když se otec hodně rozčílil, tak matku zmlátil. Snažili jsme se s bratrem od toho vždycky držet co nejdál,

protože hrozilo, že dostaneme i my. Po rozvodu se nám všem ulevilo, a přestože to bylo těžké, matka se snažila, abychom i tak měli hezké vzpomínky.

Doplňující otázka: Jak se snažila?

Například tím, že přestože jsme neměli moc peněz a otec navíc nepřispíval nijak závratnou sumou, jezdili jsme na výlety k babičce k tetám atd. Prostě chtěla, abychom zapomněli na to, co všechno jsme viděli.

2. Jak vzpomínáte na rozvod svých rodičů.

Jako na nejlepší věc, která nás mohla potkat. Kdybychom s ním zůstali, tak kdoví, jak bychom dnes dopadli. Byla to obrovská úleva, že nám už nebude moct ubližovat.

3. Jaký je Váš názor na rodinné prostředí, ve kterém vyrůstal Váš partner?

No přestože se mi to přičítá říci, myslím, že partner je typickým příkladem dítěte, na kterého jeho rodiče neměli čas. Určitě ho milují, ale jejich práce jim neumožňovala se mu věnovat, jak by chtěli a jak by potřeboval a tak se mu to snažili vynahradiť materiálně. Proto na svém partnerovi občas pozoruji, že tím, jak byl celý život zvyklý na to, že dostal to, co chtěl, si dnes některých věcí neváží. Proto se já snažím svého syna vychovávat tak, jak jsem byla já. Aby si všechno jednoduše zasloužil.

4. Na samém počátku byl Váš vztah založen pouze intimně, vyhovovalo vám to?

Nemůžu říci, že by mi to přímo nějak vyhovovalo. Byla jsem celkem mladá a do partnera jsem se jednoduše zamilovala. Hrozně se mi tehdy líbil. Když se pak po té párty stalo to, co se stalo, byla jsem svým způsobem ráda, že s ním můžu být alespoň po téhle stránce.

5. Viděla jste v tomto vztahu nějakou perspektivu?

To se jen takto lehce říci, spíš jsem doufala. Přála jsem si, aby ve mně poznal, že stojím za víc, než jen občasné zpříjemnění dlouhých chvil.

6. Kdybyste neotěhotněla, jak myslíte, že by se Váš vztah vyvíjel?

To si vůbec netroufám odhadovat a asi nad tím ani nechci přemýšlet.

7. Z jakého důvodu jste se rozhodla si dítě ponechat?

Když jsem zjistila, že jsem těhotná, hrozně jsem se bála. První co mě napadlo, bylo, že si bude myslet, že jsem to udělala schválně, abych si ho udržela. Z toho důvodu jsem uvažovala o interrupci, když jsem vlastně podvědomě věděla, že si miminko stejně nechám. Když jsem pak zjistila, že mě rodina podpoří

a nebudu v tom sama, už jsem o interrupci přestala přemýšlet a začala jsem se těšit na dítě.

8. Měla jste komplikace v těhotenství, byl vám partner oporou?

Snažil se, ale byl a stále je velice pracovně vytížený. Opravdu největší oporou byla moje matka. Bez ní bych to určitě nezvládla.

9. Jak byste definovala Váš vztah s partnerem?

Jako normální vztah, kterých je ve světě miliony. Nic abnormálního.

10. Jak byste definovala vztah Vašeho partnera se synem?

Určitě kladný, jen můj partner není typ takového toho hracího tatínka, co leze s dětmi po zemi na čtyřech. Navíc je velmi pracovně vytížený, takže se malému musím věnovat hodně já, aby mu tatínek tolik nechyběl. Ale určitě se mají rádi.

11. Jaký je Váš vztah s partnerovými rodiči?

Ted' už je to mnohem lepší. Ze začátku si asi pro syna představovali jiný typ partnerky a myslím, že mi to dlouho měli za zlé. Náš malý je ale trochu obměkčil a nyní spolu v celku vycházíme dobře.

Doplňující otázka: Chtěla byste si jednou pana R. vzít za manžela?

Zatím jsem nad tím nepřemýšlela. Jsem ráda, že je to tak jak to je a budoucnost neřeším.

Kazuistika č.4- Rodina „D“

Rodinná anamnéza: Rodina D má celkem dva členy, kteří žijí v manželském svazku. Jedná se o paní S. narozenou v roce 1988 a pana Z. narozeného v roce 1984. V současné době jsou bezdětní a splácí hypoteční úvěr na panelový byt tři plus jedná, který společně obývají. V manželském svazku jsou od roku 2010.

Období před vstupem do manželství paní S.: Paní S. pochází z rozvedené rodiny a má jednoho sourozence o tři roky starší sestru, žijící a pracující v zahraničí. Rodiče paní S. se rozvedli v roce 2002, po odhalení velkého počtu mimomanželských vztahů ze strany otce. Po rozvodu byly obě dcery svěřeny do péče matce. Společně žili ve dvoupokojovém nájemním bytě, který zůstal matce po manželském majetkovém vyrovnání. Paní S. nenavštěvovala mateřskou školu, protože její matka byla v tomto období nezaměstnaná, a tak zůstávala s dcerou doma. Absolvovala tedy základní školu a všeobecné gymnázium. Bohužel po neúspěšných přijímacích řízeních na vysokou

školu, se o další studium nepokoušela. Přes známou nastoupila do marketingové firmy jako sekretářka. Ve svém zaměstnání se seznámila se svým manželem, který v té době pracoval jako asistent ředitele.

Období před vstupem do manželství pana Z.: Pan Z. také pochází z rozvedené rodiny, má dva sourozence, a to o dva roky starší sestru a o dva roky mladšího bratra. Rozvod jeho rodičů proběhl v roce 2000, kdy otec pana Z. podal žádost o rozvod, aby mohl odejít s mnohem mladší partnerkou. Pan Z. si v rámci edukačního programu prošel mateřskou školou, základní školou, všeobecným gymnáziem a vysokou školou s ekonomickým zaměřením. Vysokou školu dokončoval při zaměstnání, kdy v marketingové firmě začínal jako telefonní operátor aktivního prodeje a postupně se vypracoval až na funkci asistenta ředitele. Jak již bylo výše uvedeno, se svou manželkou se seznámil v práci, kdy byla paní S. přijata jako sekretářka a stala se tak podřízenou pana Z.

Období před vstupem do manželství pana Z. i paní S.: Díky práci, kterou paní S. vykonávala, byla se svým současným manželem takřka v každodenním kontaktu. Při jedné z příležitostí, proto pana Z. oslovila a pozvala ho na schůzku. Od okamžiku, kdy společná schůzka proběhla, vznikl mezi nimi intimní vztah, který později, jak oba shodně udávají, přerostl v lásku. Takto poklidný partnerský vztah bez větších komplikací či zádrhelů trval přibližně dva roky. Jelikož se mladý pár rozhodl pro společné soužití a budování, vzali si hypoteční úvěr na koupi bytu. Aby podmínky pro koupi byly lepší, byli nuceni vstoupit do svazku manželského.

Manželství: Svatba byla velice jednoduchá na úřadě za přítomnosti nejbližší rodiny a svědků. Krátce po svatbě si mladí manželé vzali hypoteční úvěr na byt tři plus jedna, který zatím bez obtíží splácí.

Současnost: V současné době manželé spokojeně žijí ve svém bytě, oba pracují na svých velmi dobře prosperujících pracovních pozicích a o rozšíření rodiny prozatím rozhodně neuvažují.

Doplňující rozhovor s panem Z.

Otázky do rozhovoru byly kladeny tak, aby nebyly nepříjemné či neohleduplné, ale aby si je respondent mohl řádně rozmyslet a mohl na ně odpovědět podle vlastního uvážení.

Okruh otázek položených panem Z.

1. Jak jste prožíval rozvod svých rodičů?
2. Jak jste reagoval na to, že důvodem rozvodu je mladší milenka?
3. Jak vycházíte s rodiči své manželky?
4. Nevadilo Vám, že pracujete s manželkou ve stejné firmě?
5. Dá se říci, že důvodem ke svatbě, byl lepší úvěr?
6. Z jakého důvodu jste chtěl být právě kupovat?
7. Plánujete do budoucna děti?
8. Jak byste charakterizoval Váš vztah s manželkou.

Rozhovor s panem Z.

1. Jak jste prožíval rozvod svých rodičů?
Nebylo to jednoduché období, rodiče jsem měl rád oba, když mě otec hrozně zklamal. Spíš jsem se tehdy spolčil se sourozenci a snažil se nemyslet na to, že najednou tady s námi otec nebude. Chtěli jsme všichni hlavně pomoci matce, byla na tom dost zle.
2. Jak jste reagoval na to, že důvodem rozvodu je mladší milenka?
Tak jak jsem měl reagovat. Bylo mi především hrozně líto matky. Když si vzpomenu, jak ho pořád obskakovala, jak se starala, aby mu nic nechybělo a on se k ní zachoval tak odporně, tak si říkám, že je opravdu dobře, že se rozvedli.
3. Jak vycházíte s rodiči své manželky?
Já musím říci, že s tchýní vycházím velice dobře. Je to hodná paní, která už si toho také hodně vytrpěla. A s tchánem se skoro nevidáme.
4. Nevadilo Vám, že pracujete s manželkou ve stejné firmě?
Ne rozhodně ne, řekl bych, že jsme nad tím oba nikdy ani neuvažovali. Zatím je nám tak dobře, že se vidáme a jsme spolu tak často.
5. Dá se říci, že důvodem ke svatbě, byl lepší úvěr?
Víte, v dnešní době se člověk musí opravdu zajistit, protože nikdy nevíte, kdy se co stane. Ano byl to jeden z důvodů. Ale určitě ne ten nejhlavnější. Prostě to tak vplynulo ze situace. Kdyby mě manželka nechtěla, tak si mě rozhodně nevezme.

6. Z jakého důvodu jste chtěl být právě kupovat?

Na to jsem již vlastně odpověděl. Pro mě je lepší platit deset tisíc a být mi jednou bude říkat pane, než vyházet tutéž částku a nemít nikdy nic.

7. Plánujete do budoucna děti?

Jednou určitě ano, ale zatím se na to necítíme. Chceme si nejdříve trochu užít, něco vybudovat, někam se podívat a pak až se můžeme uvázat doma s dítětem

8. Jak byste charakterizoval Váš vztah s manželkou.

Nevím přesně, co tím myslíte, ale je takový jako každý jiný. Máme se rádi, věříme si, máme stejné koníčky atd. Myslím si, že máme hezký vztah.

5.4 Analýza výsledků kazuistik s navazujícím polostrukturovaným rozhovorem

Analýza bude provedena za pomoci jednotlivých kategorií, které budou tvořeny pro každého respondenta čili rodinu zvlášť a následně budou spojeny do hlavních kategorií, které budou pro respondenty společné. Samotné kategorie pak budou korespondovat s cílem výzkumu, potažmo i se samotným tématem mé bakalářské práce.

Kazuistika č. 1-rodina „A“, navazující polostrukturovaný rozhovor

KATEGORIE 1: „Poměr v rodinách, ze kterých respondenti pochází a jejich vliv na budoucí život zainteresovaných respondentů“

Jak vyplynulo z kazuistiky tvořené na základě informací respondentů, rodinné prostředí, z něhož členové rodiny A. pocházejí, je velice různorodé. Zatím co paní J. pochází z úplného harmonického svazku, z rodinného prostředí, které umožňovalo velice kladný a ničím nenarušený vývoj osobnosti, pan V. pochází z rodiny neúplně poznamenané tragickou událostí. Jak již bylo uvedeno v kazuistice, pan V. přišel o otce ve třech letech, čili v době, kdy si začíná plně uvědomovat svět kolem sebe, který následně utváří jeho osobnost. Jelikož jeho matka po smrti manžela žádný další vztah neměla, chyběl panu V. v rodině mužský element. O vlivu rodinného prostředí lze

spekulovat, je však možné, že díky nedostatečnému pochopení mužské role v rodině, nedokázal pan V. zcela zvládnout problémy v rodině, které pak řešil například vzájemným odcizením, či mimomanželským vztahem.

KATEGORIE 2: „ Počet dětí v rodině“

V rodině A. žijí celkem tři děti. Je nutné si však uvědomit, že tomuto počtu nahrává více faktorů. Jedním z nich může být i doba, kdy děti přišly na svět. Jednalo se o období mezi lety 1982-1989. Tato doba byla pro plození a rození dětí daleko příznivější, proto tři až čtyři děti v rodině nebylo ničím výjimečným. Jak již bylo v bakalářské práci uvedeno, v období o kterém mluvíme, porážení dítěte skýtalo i určité finanční výhody. Dalším faktorem pak může být i fakt, že paní J. pocházela z početné a velice harmonické rodiny a tento obraz si pak přenesla do vytváření si vlastní rodiny.

KATEGORIE 3: „ Sociální problémy v rodině a reakce jejích členů“

Z uvedených materiálů o rodině A. jasně vyplynulo, že největšími problémy, se kterými se rodina potýkala, byly finanční problémy a mimomanželský vztah pana V. Pro vyřešení rodinných, finančních problémů se pan V. rozhodl pracovat ve dvou zaměstnáních. Mimomanželský vztah se rodina rozhodla řešit návštěvami manželské poradny, která objasnila důvody vzniku problému a nabídla řešení, které se v současné době pro danou rodinu jeví jako správné. Manželství nadále funguje.

Kazuistika č. 2 - rodina „B“, navazující polostrukturovaný rozhovor

KATEGORIE 1: „ Poměr v rodinách, ze kterých respondenti pochází a jejich vliv na budoucí život zainteresovaných respondentů“

Rodinné poměry, ze kterých respondenti pocházejí, jsou si relativně dost podobné. Oba dva pocházejí s velice početných rodin s mnoha dětmi a chudších poměrů. Jednalo se o rodinu prožívající války či poválečné období, proto byla na rodině podle výpovědí respondentů, chudoba opravdu znát. Jeden z rodičů, většinou matka byla právě díky velkému počtu dětí v domácnosti a otec zabezpečoval rodinu. Přes nelehkou, ekonomickou situaci, ve které respondenti vyrůstali, považují své dětství za velice šťastné a harmonické, členové rodiny si navzájem vypomáhali a byli si vzájemnou oporou, která přetrvala i do doby, kdy sami respondenti měli vlastní rodiny.

KATEGORIE 2: „ Počet dětí v rodině“

Rodina „B“ má celkem čtyři děti narozeny v rozpětí let 1967 až 1976. Přes velký počet dětí se rodina vždycky snažila svou ekonomickou situaci zvládnout. Oba respondenti shodně uvádějí, že se snažili aplikovat modely rodiny, ze kterých oba poházejí na rodinu, kterou mají společnou. Otec byl tedy prvořadým živitelem rodiny a matka se starala o děti. Rodina včetně dětí se pak vzájemně podporovala v době, kdy se u matky paní M, objevila zákeřná rakovina.

KATEGORIE 3: „ Sociální problémy v rodině a reakce jejích členů“

V této rodině se žádné závažné sociální problémy neobjevovaly. Nutno jen zmínit, že se rodina potýkala především s velmi vážnou nemocí paní M., kterou rodina řešila naprostou semknutostí a důležitou oporou v době, kdy to nemocná nejvíce potřebovala.

Kazuistika č. 3 - rodina „C“, navazující polostrukturovaný rozhovor

KATEGORIE 1: „ Poměr v rodinách, ze kterých respondenti pochází a jejich vliv na budoucí život zainteresovaných respondentů“

Respondenti tvořící rodinu C poházejí ze zcela diametrálně odlišného prostředí. Paní A. pochází z rozvrácené rozvedené rodiny plné násilí a mimomanželských poměrů. Je silně emotivně vázána na matku, které v době svého dětství nemohla od tyranského otce odpomoci. Má s ní velmi silný vztah i v současnosti. Úplným opakem je rodinné prostředí pana R., který pochází z ekonomicky nadstandardního zázemí, které mělo sloužit jako kompenzace za nedostatek času věnovaný jeho osobě vytíženými rodiči. Dalo by se tak říci, že vztah pana R s jeho rodiči je na jakési obchodní úrovni, a to i v současné době.

KATEGORIE 2: „ Počet dětí v rodině“

V této rodině je jedno dítě narozené v roce 2008. Je výsledkem čistě intimního svazku dvou lidí, kteří se rozhodli být zodpovědní, bohužel domnívám se, že pouze zodpovědností to minimálně jedním rodičem skončilo. Zatím co matka věnuje svému dítěti maximální péči, otec zjevně převzal model rodiny, kterou sám znal. Se synem

tráví, díky velkému pracovnímu vytížení, minimum času a svůj nezájem kompenzuje přepychem, ve kterém syn i s matkou žijí.

KATEGORIE 3: „ Sociální problémy v rodině a reakce jejích členů“

Tato rodina již sama osobě vznikla relativně netradičním způsobem, skoro se nabízí termín z donucení. Pakliže se ale rodiče rozhodli na sebe zodpovědnost vzít, za největší sociální problém této rodiny, lze dle kazuistiky i výpovědi respondentů, považovat velice špatná komunikace a celkový nezájem o chod rodiny. Tento problém, pak oba respondenti řeší útekem Paní A. utíká se synem k matce a pan R. do práce.

Kazuistika č. 4 - rodina „D“, navazující polostrukturovaný rozhovor

KATEGORIE 1: „ Poměr v rodinách, ze kterých respondenti pochází a jejich vliv na budoucí život zainteresovaných respondentů“

Rodinné zázemí zainteresovaných respondentů je obdobného rázu. Oba pocházejí z rozvedených rodin, kdy důvodem rozvodu byly mimomanželské poměry ze strany otců. Respondenti pak zůstali v péči matky, se kterými mají velice dobré až ochranné vztahy.

KATEGORIE 2: „ Počet dětí v rodině“

Tato rodina je prozatím bezdětná. Dítě dle slov respondentů plánují, ale až na pozdější dobu. Prioritní je pro tento pár zajištění a užívání si svobody. Dítě považují za závazek a zátěž, na kterou nejsou ani jeden připraveni.

KATEGORIE 3: „ Sociální problémy v rodině a reakce jejích členů“

Jelikož se jedná o velmi mladou rodinu, žádnými závažnějšími problémy si zatím neprošla. Domnívám se však, že tyto problémy nastanou, až bude manželka paní S. plánovat potomka. Díky velkému strachu z budoucnosti a materiálnímu smýšlení pana Z., by to do budoucna mohl být závažný problém.

HLAVNÍ KATEGORIE VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝZKUMU

„ Rodina jako základní stavební kámen celé společnosti a její vliv na životy jednotlivců“

Ze všech dostupných materiálů, díky kterým vznikla má bakalářská práce, stejně tak jako z celého provedeného výzkumu jasně vyplývá následující: Přestože se dnešní společnost považuje za vysoce moderní, bez potřeby soužití v rodinách či zakládání nových rodin, je zcela evidentní, že se bez ní neobejde. Rodina, provází každého jednotlivce celým životem v nejrůznějších podobách a situacích, které ho ovlivňují a tvoří z něj to čím je. Co může být větším důkazem, než fakta jako například, že si člověk obraz rodiny, v níž se sám narodil, přebírá jako stavební kámen, podle kterého buduje vlastní rodinu. Nebo člověk, který rodinný život nepoznal, se ve většině případu nedokáže zcela běžným způsobem začlenit do společnosti atd.. Jedním z největších důkazů však sama považují skutečnost, že pakliže nastanou v životě situace, ve kterých si nevíme rady, hledáme pomoc a podporu právě, tam kde se cítíme nejlépe a bezpečně a to v rodině.

5.5 Závěr výzkumného šetření

Cílem mé bakalářské práce bylo především vyvrátit či potvrdit hypotézy, vzniklé psaním a zkoumáním odborné literatury.

Hypotéza č.1: „ *Dnešní společnost nepovažuje rodinu za skutečnou hodnotu, ale za samozřejmost, kterou je denně obkloповána.*

Hypotéza č. 2: „ *Sociální problémy dnešních rodin, vznikají jako důsledek toho, že rodina již není hodnotou“*

Z celého výzkumu prováděného na čtyřech respondentech, kdy za respondenta je považována jedna rodina, doplněna o polostrukturovaný rozhovor s jednotlivci a členy zainteresovaných rodin jasně vyplynulo, že výše formulovaná *hypotéza č.1 se nepotvrdila. Toto tvrzení a zároveň i výsledek šetření podtrhuje i fakt, že lidé považují rodinu jak za hodnotu, tak i za samozřejmost. Přestože dnešní zrychlená a moderní společnost klade důraz na individualitu a rozvoj samostatné osobnosti, v okamžiku, kdy nastane nějaký problém, hledá jednatelce oporu a „záchranné lano“ v rodině. Dnešní moderní společnost považuje rodinu, za životní hodnotu, ale poněkud jinak, než jak tomu bylo v minulosti. Zatímco dříve znamenala rodina vztah dvou lidí, převážně manželů a jejich dětí žijících ve společné domácnosti s jasně stanovenými úkoly pro jednotlivé role. Vztahy mezi jednotlivými členy rodiny nebyly tak otevřené, jak je tomu dnes, ale byly daleko uctivější a poctivější. Typickým příkladem je rodina B. Jasně stanovené role, semknutost rodiny, harmonické manželství a vzájemná podpora členů v rodině při nemoci matky, jasně poukazuje na to, jakou skutečnou hodnotu rodina pro tento výzkumný vzorek má.*

Zatímco v současnosti je hodnota rodiny postavena na ekonomickém zabezpečení rodiny a vzájemných dohodách na bázi obchodu, fungujícím na obracech něco za něco. Lidé až příliš často spoléhají na rodinu v nouzi největší a považují pomoc od ní jako povinnost. Typickým příkladem je rodina C., kdy partnerství lze považovat za domluvený obchod po narození dítěte. A podpora rodiny za povinnost v bezvýchodné situaci.

Ani druhou hypotézu nelze považovat za potvrzenou. Jak již bylo výše uvedeno, rodina je v současné době brána jako samozřejmost, ale sociální problémy, se kterými se dnešní rodiny potýkají, nejsou ani tak důsledkem toho, že by rodina neměla být

hodnotou, ale spíše důsledkem vzájemných vztahů mezi lidmi, které se neustále zhoršují. Nedostatečná komunikace a neschopnost dodržování alespoň těch nejzákladnějších morálních hodnot a norem ve vztazích lidí, je důvodem k narůstajícím problémům nejen v rodinách, ale i ve společnosti obecně.

Z výzkumného šetření provedeného na daných respondentech nadále vyplývá, že nejčastějšími sociálními problémy, se kterými se rodiny potýkají, jsou finanční problémy, nevěra v partnerských vztazích, netolerance a špatná vzájemná komunikace.

ZÁVĚR

Díky mojí bakalářské práci jsem pochopila, jak velmi je pro mě rodina důležitá a jak jsem šťastná, že jsem členem jedné velké rodiny, manželkou a matkou. Měla jsem možnost pochopit, jaké změny se v rodině a manželství udály během celé dlouhé historie a zhodnotit tak vlastním názorem, zda jsme se jako společnost poučili z chyb svých předchůdců nebo chybujeme stejně či hůře než oni. Každá historická etapa byla ničím výjimečná, individuální a charakteristická v přístupu k manželství, dětem, či rodině obecně, ale myslím, že o její síle svědčí i fakt, že přežila až do současnosti.

V průběhu studia materiálů, vlastní prací na teoretické části či empirickým výzkumem bylo možno odpovědět si na otázky, které byly položeny hned úvodu a které se nesly celou bakalářskou prací. Je zcela pochopitelné, že pro dnešní společnost mají pojmy otec, matka, manžel, manželka či rodina o něco jiný význam, než jaký měly například před sto lety, je to však dáno vývojem společnosti a jejího smýšlení a proto jsou tyto změny fakticky nevyhnutelné. *Zatímco dříve by bylo takřka nemyslitelné, aby matka nebyla zároveň manželka nebo, aby rodinu netvořili manžel s manželkou. Dnes jsou tyto dříve striktní role, poněkud volnější.*

Manželství již není prioritou pro to, aby si dva mladí lidé mohli pořídit dítě, a to již není nutností k tomu, aby byla rodina považována za skutečnou. Každé období bylo pro naši společnost přínosem a je potřeba umět si z každé doby vzít to nejlepší. *Lidé dnes vstupují do manželství uvážlivěji a většinou po delším společném soužití. Rodinu zakládají později a to převážně až dosáhnou jistého sociálního postavení a finančního zajištění. Rodinu za hodnotu považují, ale stále více, se díky tlaku na individualitu jedince, bojí závazků v podobě dětí a manželství. Za obrovské negativum však považují fakt, že lidé v současné době často neumějí, díky špatné komunikaci, řešit vzájemné problémy a krizové situace, které mohou spouštět další a to mnohem závažnější problémy v rodinách jako je domácí násilí, alkoholismu, gamblerství aj..*

Přes všechny tlak moderní společnosti poukazující na svobodu, individualitu či seberealizaci mě fakt, že i přes toto své moderní smýšlení, považuje rodinu a rodinný život za hodnotu, vede k názoru, že rodina jako primární a nejdůležitější sociální skupina přetrvá nadále.

RESUMÉ

Bakalářskou práci poukazuje na důležitost rodiny i pro dnešní moderní společnost. Objasňuje její funkci a nahlíží do jejího historického vývoje. Rodina potažmo manželství prošlo průběhu historie řadou podstatných změn, které ji vyformovaly do dnešní podoby. Je proto nezbytně nutné znát tyto změny, abychom pochopili rodiny a její hodnotu v současnosti. První kapitola tedy obsahuje vymezení rodiny z několika úhlů pohledu. Druhá kapitola obsahuje historický vývoj rodiny a její základní změny v jednotlivých historických etapách. Třetí kapitola se zabývá otázkou manželství a jeho vývoje. Ve čtvrté kapitole jsou obsaženy některé ze sociálních problémů postihujících rodinu. A pátá kapitola obsahuje navazující výzkumné šetření na českých rodinách, obsahující kazuistiky a následně doplňující rozhovory s respondenty.

RESUME

In my bachelor thesis I would like to point out the importance of the family for today's modern society. I would like to explain (clarify, clear up) the function of the family and look at its historical evolution. The family or the marriage passed a lot of important changes during the history, which formed it into today's form. Therefore it really necessary to know these changes to understand the meaning of the family a its value in the present. Although the society has changed radically and pretend that the family is only obstacles for individual rise, it is very positive for me, that it is not true. It shows me that the family as the primary and most important social element still lasts.

ANOTACE

Bakalářská práce obsahuje objasnění pojmu rodina a vysvětlení její funkce. Stručný náhled do historie rodiny a manželství a jejich nedůležitějších proměn. Dále pak poukazuje na formy manželství, které jsou v celém světě velice různorodé a pro naši evropskou mentalitu často nepochopitelné. Jedním z dalších témat je i popis sociálních problému, se kterými se dnešní rodiny potýkají a jejich možný vznik. Empirická část pak odpovídá na hypotézy vzniklé v průběhu studia materiálů a jejich následného zpracování.

ANNOTATION

The bachelor thesis includes the clarification of the concept of family and explanation of its function. The brief view into the history of the family and the marriage and their most important transformations. Furthermore I describe the forms of the marriage, which are diverse over the world and for our european mentality are often not understandable. Another theme is the describing of the social problems which today's families face with and their possible origin. In the empirical part can be find the answer of the hypotheses arising during the study of materials and their next processing.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Rodina, manželství, společnost

KEYWORDS:

Family, marriage, society,

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Legislativní zdroje:

1. **Ústavní zákon č.2/1993 Sb.**, listina základních práv a svobod
2. **Zákon č.40/1964 Sb.**, občanský zákoník
3. **Zákon č.94/1964 Sb.**, o rodině
4. **Zákon č.359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí
5. **Zákon č.115/2006 Sb.**, o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Literatura:

1. **Dülmen, R.** *Kultura a každodenní život v raném novověku*, 1.vyd., 1999, 338 s., ISBN-80-7203-116-3
2. **Giddens, A.** *Sociologie*, 1997, 596 s., ISBN-80-720312-44,
3. **Goetz, W., H.** *Život ve středověku*, 2005, 462 s., ISBN-80-7319-025-7
4. **Goody, J.** *Proměny rodiny v evropské historii*, 1.vyd.,2000, 232 s.,ISBN-80-7106-396-7
5. **Fejfarová, K.**, *Vývoj sňatečnosti v ČR v letech 1950-2005 a jeho srovnání s Maďarskem a Slovenskem*, BP, MU, 2007
6. **Fischer, S.** *Sociální patologie*, 2006, 224 s., ISBN-80-7044-812-1
7. **Frouzová, M.**, *Mříže v ráji-muslimské ženy v Evropě*, 1.vyd., 2006, 173 s., ISBN-80-7021-847-9
8. **Hellus, Z., Kulič, V.** *K psychologické problematice vztahu rodičů a dětí*, 1964
9. **Hintnaus, L.** *Člověk a rodina smysl a funkce rodiny*, 1.vyd.,1998, 79 s., ISBN-80-7040-315-2
10. **Hrušáková, M., Králíčková, Z.** *České rodinné právo*,1998,400 s.,ISBN-80-210-1809-7
11. **Choděra, O.** *Partnersví,manželství a paragrafy*, 1.vyd., 2002, 107 s., ISBN-80-247-0217-7
12. **Klabouch, J.** *Manželství a rodina v minulosti*, 1.vyd., 1962
13. **Klégrová, A., Zelená, M.**, *Podpora rodiny*, Vzdělávací institut ochrany dětí, 32 s., ISBN-80-8691-67
14. **Marušiak, M.**, *Rodina a manželství*, 1.vyd.,1964

15. **Matoušek, O.** *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1.vyd., 1993, 161 s., ISBN-80-901424-7-8
16. **Mlčák, Z.** *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*, 1996, 150 s., ISBN-80-07042-452-4
17. **Morgan, L., H.** *Pravěká společnost aneb od divoštství přes barbarství k civilizaci*, 1.vyd., 1954
18. **Mülpachr, P.** *Sociopatologie*, 2008, 194 s., ISBN-978-80-210-4550-7
19. **Nesládková, L.**, *Významový slovník k vybraným oblastem středověkých dějin kultury v českých zemích*, 1.vyd., 1996, ISBN-80-7042-459-1
20. **Oppenheim, A. L.**, *Starověká Mezopotámie*, 1.vyd., 2001, 330 s., ISBN-80-200-0749-0
21. **Prchal, J.** *Konflikty dospívajících dětí s rodiči*, 1.vyd., 1970, Pedagogické nakladatelství, Praha
22. **Veselá, R., a kol.** *Rodina a rodinné právo*, 1.vyd., Erolex Bohemia, 2002, 262 s., ISBN-80-86432-48-3
23. **Žeglitz, J.**, *Rodinné hodnoty a česká společnost*, Občanský institut Praha, 1995, ISBN-80-901659-4-X

Internetové zdroje:

1. **http://mail.imsbrno.cz/home/radomir.pernica@imsbrno.cz/M%C3%BChlpachr%20Pavel/Soci%C3%A1ln%C3%AD%20pedagogika_Laca.pdf**
dohledatelné ke dni 25.5.2012
-Laca, S., *Základy sociální pedagogiky*, 2011
2. **<https://portal.utb.cz/wps/portal/prohlizeni>**
dohledatelné ke dni 23.6.2012
-Cibulka V., *Rodina v kontextu historického vývoje*, BP, UTB, 2008
3. **http://is.muni.cz/th/104604/pdf_m/DP-Krenkova_Jana_z..doc**
dohledatelné ke dni 22.6.2012
-Křenková, J., *Rozdělení muže a ženy v současné rodině*, DP, MU, 2009
4. **<http://www.studentske.cz/2007/08/typy-rodin.html>**
dohledatelné ke dni 23.6.2012
5. **http://www.szsemb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Rodina.pdf**
dohledatelné ke dni 22.6.2012
-Čadilová, O., *Rodina*, 2010

6. **<http://kajinka.info/Kulturologie/Manzelstvi.pdf>**
dohledatelné ke dni 22.6.2012
-Kučerová, K., *Manželství*, 2002
7. **www.vtm.zive.cz/jak-vypadaly-svatby-v-praveku**
dohledatelné 22.6.2012
8. **<http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba001/2010/puvod-monogamie-pravo-prvni-noci>**
dohledatelné k 22.6.2012
9. **<http://www.rodina.cz/clanek5502.htm>**
dohledatelné ke dni 26.6.2012
10. **<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>**
dohledatelné ke dni 22.6.2012
11. **www.dotyk.sk/06-vzdelavanie/nasilie_03.doc**
dohledatelné ke dni 22.6.2012
-Svoboda, I., *Význam mediace při domácím násilí*